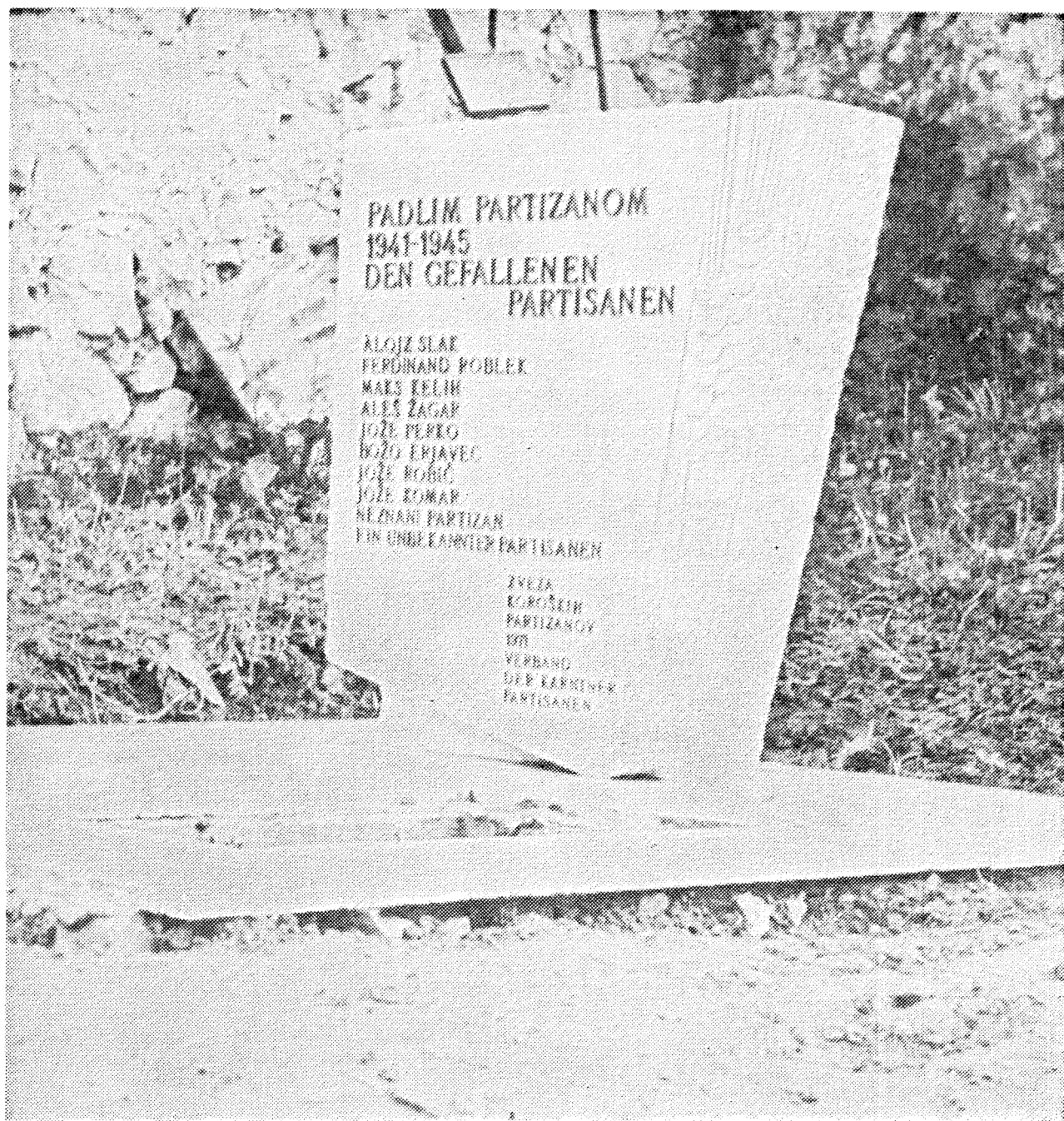

OBISOJAMO JIH!

Avstrija zatrjuje svetu, da je demokratična država. Uradno politiko ima pač odeto v plašč nekakšne demokracije, uradno je bila tudi prva žrtev nemških nacistov. Toda mi nismo krivi, da se nam kaže v dokaj čudni luči njena demokratična družba, ki omogoča nemoteno delovanje tiste politične grupacije, ki je dala svetu Hitlerja in vrsto njemu slepo vdanih pomagačev. Pa nismo še pozabili, čigavega rodu so bili! Njihovi duhovni nasledniki spet dvigajo glave. Tem ljudem se ne moremo čuditi, da skrunijo spomenike partizanov, ki so bili poleg političnih zapornikov iz naprednih vrst temelj, na katerem je zrastle nova Avstrija. Toda zamerimo avstrijskim vladajočim krogom, da dopuščajo obstoj neofašističnih organizacij, da so dovolili uzakonitev raznarodovanja manjšin. Tisti avstrijski politiki, ki dopuščajo, da neonacisti in skrajni nacionalisti na Koroškem podirajo spomenike in slovenske napisne table, prirejajo heimatdienstovske manifestacije in blagoslovljajo svoje prapore, pa naj se zamislijo nad besedami zgodovinarja Hansa Hasa, da dediščina fašizma niso samo ruševine, marveč tudi škoda, ki jo je le-ta povzročil v miselnosti prebivalstva.

V SELAH NA KOROŠKEM STOJI OBELEŽJE, KI GA JE PADLIM PARTIZANOM V SPOMIN POSTAVILA ZVEZA KOROŠKIH PARTIZANOV

TV 15

LETO XIV. — Št. 28 15. VII. 1976

ZUNAJ NAŠIH MEJA

TITO – STARI KOVAC

str. 2

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

IZ KRONIKE BOJA IN TRPLJENJA

str. 4

REPORTAŽA ZA TV-15

BOKELI IZ ZALIVA POD LOVCENOM

str. 5

DRAŽGOŠE – PLAMENICA UPORA

str. 11

V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

PREVERJANJE SPOSOBNOSTI

TV-15 ZA MLADINO

str. 14 in 15

Hvala za pismo in pozdrave borcev 9. korpusa. Dala sem ga naši komandantki Mirjani in prebrala ga je pri jutranjem zboru. Danes so prišli k nam tudi snemalci in novinarji RTV Koper. Ker ne delam skupaj z drugimi, pač pa s posebno skupino v gozdu, nisem bila pri snemanju, čeprav so se pri nas kar dvakrat ustavili. V tej skupini nas je deset, od tega samo dve dekleti. Razumemo se dobro in uspehi ne izostajajo. Pišem ti med brigadno konferenco. Normo smo presegli za 45 odstotkov, oziroma vsa brigada za 25 odstotkov, medtem ko naša skupina skoraj vsak dan preseže normo kar za 100 odstotkov.

Smo pridni, kajne?

malo pred drugo uro. Ob pol treh je kosilo, popoldne so predavanja, športna srečanja, kulturne dejavnosti, udarniške akcije. Ob sedmih moramo biti vsi v brigadirskem naselju, ker je takrat zbor in spuščanje zastave ter himna. Po večerji imamo večkrat tovariška srečanja ob tabornem ognju, gledališke predstave, včasih smo prosti ali na brigadni konferenci. Ob desetih moramo biti že vsi v posteljah, razen ob sobotah, ko se lahko zabavamo do polnoči.

Prejšnjo soboto smo imeli posebno uspešno prireditev ob tabornem ognju, to soboto gremo v vojašnico v Ilirsko Bistrico, kjer bo tudi ples. V nedeljo dopoldne smo šli v Škocjanske jame in popoldne na osred-

BRIGADIRKINO PISMO

Naj ti še povem, kaj sploh delamo. Kot najbrž že veš, gradimo cesto, čistimo grmovje, odnašamo kamenje, naša skupina pa največ podira drevje in seka grmovje. O, skoraj bi ti pozabila povedati, zakaj se naša skupina imenuje »skupina 202«! Veš, zadnjič je naša »gozdna skupinica« dosegla 214-odstotno normo in so nas zato tako poimenovali, le da so normo znižali na 202, ker se lepše sliši.

Do sedaj smo imeli lepo vreme, včeraj popoldne in danes pa dežuje.

Naj ti še povem, kakšen dnevni red imamo. Vstajamo ob pol petih zjutraj, se umijemo, telovadimo. Ob petih je zbor, sledi pospravljanje in potem jo mahnemo na zajtrk, ob pol šestih pa je že odhod na delovišče. Gremo z avtobusom in delamo do

njo primorsko proslavo dneva borca, ki je bila v Lokvah.

Vidiš, imamo se dobro, posebej zdaj, ko smo se med seboj že malo bolje spoznali in postali dobri tovariši.

Lep pozdrav in brigadirski »zdravo«!

Fani

(Pisemce Fani Semetove, učenke tretjega b razreda gimnazije Josipa Jurčiča iz Stične, nam je prišlo v roke povsem slučajno. Dovolj zgovorno je in ne potrebuje dodatnih besed! Nekaj pa bi vam vendarle radi še povedali: tretji b razred gimnazije iz Stične je skupaj s svojo razredničarko namesto na maturantski izlet odšel na delovno mladinsko akcijo »Brkini 76«. Se vam ne zdi, da zasluži njihova odločitev posebne pohvale vredne pozornosti?)

Še o Robidišču

Tako je bilo nekoč v tej beneški vasici

Robidišče, Logje in Breginj so naselja, ki so bila priključena po sklepu med Italijo in Avstralijo k avstroogrski monarhiji leta 1866. Tedaj je imel duhovni voditelj Beneških Slovencev Ivan Trinko — Zamejski komaj tri leta.

To območje je bilo sedaj zelo prizadeto po potresu, zlasti Breginj, sicer naselje — kulturni spomenik pod zaščitnim varstvom. Tekom dveh let bo zgrajena tudi

sodobna asfaltirana cesta celo do vasi Logje, pa tudi na Robidišče bodo uredili cesto.

Ko sem bil učitelj, na Robidiščih ni bilo prave poti. No, enkrat se je posrečilo, da je znani gostilničar Lazar iz Breginja pripeljal z dvema konjema takoj po prvi svetovni vojni sod vina iz vasi Logje. Tedaj je bilo za vse naselje praznik. To je bila namreč »vojaška pot«, ki se je potem zarasla. Tako je postalo Robidišče osamljeno in zapuščeno, učiteljsko mesto pa je bilo nekako kazensko. Naselje je bilo brez cest, v vas si prišel samo po stezi. Večkrat sem hodil k svojemu prijatelju župniku (pievan ali don,

kot so imenovali vsakega duhovnika). To je bil župnik Evgenij Dorbolo. Bil je zaveden beneški duhovnik, ki je pridigal samo v domačem narečju. Ljudje so imeli zaupanje vanj in tudi otroci so ga spoštovali. Živel je v sosednji beneški vasi Prosnid. Moral pa sem priti k njemu čez Nadižo, po nekoliko širši deski. Ko jo je Nadiža odnesla, sem moral zavihati hlače in brodi po reki. Na srečo je bila tam reka ožja in ni preveč drla. Če sem pa hotel iti po bližnjici v Kobariid, sem moral iti v Podbelo, ki jo je nedavni potres močno razmaja, kar preko Nadiže, čez katero smo takrat hodili po deski. Od tam sem prišel kmalu v Borjano in po dveh urah v Kobariid.

Na Robidišču ni bilo nobenega konja. Ljudje so morali prenašati vse na hrbtu, tudi seno in vse poljske pridelke. Dobro se spominjam, da je gospodar, kjer sem bil na hrani, Cenčič se je pisal, za stavo prenesel 150 do 200 kg sena na svojih plečih, četudi le 20 m. To je bilo res trpljenje, vendar so Robidiščani imeli radi svojo zemljo in jo pridno obdelovali. Ker so imeli precej živine, so izdelovali zelo tolst sir, ki bi ga lahko primerjali s parmezanom.

Še nekaj sem pozabil: vsi učitelji bi se morali vpisati v »združenje fašističnih učiteljev« ANIF. Že na Bovškem, kjer sem služboval v Zgornji Trenti pri izviri Soče, se nisem vpisal. Ko sem bil premeščen na Kobariško, me je ravnatelj Baccari ponovno povabil, da se lahko vpišem. Odklonil sem odločno: to je bilo aprila 1926. Zato sem prejel med počitnicami obvestilo, da sem v postopku za odpust. Po navodilih naših učiteljskih vodij v Trstu sem moral napraviti priziv s prošnjo, da me spet sprejmejo v službo. Prošnja je bila ugodno rešena. Julija 1927 sem bil med prvimi premeščen v notranjost Italije.

Tako je bilo nekoč v tej beneški vasici.

STANKO SKOČIR
Sojerjeva 10, Ljubljana

Nekaj dopolnil

Odmevi na sestavek
»Počastitev spomina«

V sestavek Franca Kastelica »Počastitev spomina«, ki ste ga objavili v »TV 15«, so se v treh vrsticah vrinile tri napake, pa bi bilo morda vendarle prav, da nanje opozorimo.

Avtor piše: ... »Nemci 11. decembra 1941, kjer je padlo 46 sovražnikov in en sam partizan«. Padlo je 45 Nemcev in ne 46 (to je star podatek) in padli so

trije partizani (Jože Saksida, Jože Bizjak in Jaka Salamon) in ne eden, kot je zapisal tovariš Kastelic!

O tem pišem tudi v svoji knjigi »Dražgoška bitka«, ki jo je pred nekaj meseci izdala PARTIZANSKA KNJIGA in sicer na straneh 54 do 59. Saj to ne bi bilo tako pomembno, vendar so podatki pri roki in zakaj jih ne bi zapisali.

Naj opomnim še to, da so na številnih ploščah in spomenikih tudi precejšnje napake, kajti le-te so pred leti postavljale razne organizacije in takrat še niso bili na voljo podatki, ki so nam znani zdaj. Na primer: v vrsti obeležij v Karavankah, zlasti pod Storiščem in Krvavcem piše na primer, da je tu recimo 6. junija 1943 ali 1944 padel ta in ta borec Kokrškega odreda, a tega odreda v tem času sploh ni bilo.

Slednje bo med drugim treba postopoma popraviti. Zdaj le toliko v opozorilo, tudi tistim, ki so prevzeli skrb nad temi obeležji!

IVAN JAN
Partizanska cesta
»Černetov vrta«, p. Kranj

Zakaj takšno zapostavljanje?

Vstopili smo v narodnoosvobodilno vojsko, čeprav smo bili zelo mladi

Prosim, če med »Utrinki in odmevi« objavite tudi moje pismo — pismo mladoletnega borca narodnoosvobodilne vojske.

Kot otroci zavednih staršev smo vstopili v narodnoosvobodilno vojsko, čeprav smo bili zelo mladi. Zato ne morem razumeti, zakaj borcev, ki smo leta 1944 — mlajši kot osemnajst let — vstopili v partizanske vrste, ne priznajo vsaj nekaj pravic, ki jih uživajo borci drugih kategorij.

Bili smo borci, borili smo se za iste cilje, iste ideje in mislim, da smo tudi mi doprinesli vsaj delček k temu, kar imamo danes.

Zalostno je, da se moramo prav najmlajši borci boriti vsaj za minimalna priznanja!

Zato se upravičeno vprašujem, zakaj takšno zapostavljanje nas, mladoletnih borcev.

Tovariški pozdrav!

TONE OZIM
Betnavska 28
p. Maribor

Levičarski tednik »Giorni«, ki izhaja v Milanu, je objavil v zadnji številki članek o našem predsedniku Titu, povzet iz knjige Zvonka Staubringerja, ki bo v kratkem izšla z naslovom »Prebivalec iz Uziške ulice«.

»Brozovi so znani kot ljudje trdnega zdravja in dolgega življenja. Moja stara mama Marija je še z lahkoto zajahala konja, ko ji je bilo sedemdeset let,« je pripovedoval štiriinšestdesetletni predsednikov sin Miša Broz pisatelju Staubringerju.

»Prebivalec iz Uziške ulice« je Tito.

Avtor knjige ga prikazuje s tiste strani življenja, o kateri je malo znanega. Tito ima zdaj 84 let, toda v življenju je bil hudo bolan samo enkrat. To je bilo leta 1951, ko so mu morali odstraniti žolčne kamne z operacijskim posegom. Kljub bolečinam je delal še naprej in prenehal je samo ob napadih, rekoč:

»Ta vrag boli, pa bo prešlo tudi to.«

Ko je nekega večera sedel za delovno mizo, je od bolečin izgubil zavest. Z letalom so prišli v največji naglici trije sloviti zdravniki iz Ljubljane. Njihova diagnoza je bila soglasna: operacija je neizogibna. Opravili so jo v Ljubljani 19. aprila 1951. Po dveh tednih je bil predsednik znova za delovno mizo. Čez leta ga je začel mučiti revmatizem. Zdravil se je v Igalu od 27. januarja do 19. februarja 1975. Ob koncu zdravljenja in počitka ni bilo potrebno nobeno sporočilo za javnost; po končanem zdravljenju se je sam pokazal na televiziji.

Zdravniki pravijo, da ne poznajo bolj discipliniranega pacienta kot je on. Ko je prispel na kliniko v Igalu, mu je direktor dejal:

»Tovariš predsednik, morali se boste ravnati po naših pravilih, počivati in se zdraviti.«

ZUNAJ NASIH MEJA

Tito – stari kovač

Tito je nato odgovoril:

»Razumem, saj sem vojak.«

Leta 1972 se je mnogo zadrževal na Brionih. Ker je imel mnogo dela z državnimi posli, ni hodil nikamor. V tujini je to sprožilo številne govorice, da ga je prizadel infarkt. Tito je nato izjavil:

»Glede govoric o infarktu lahko rečem, da bi bilo dobro, ko bi moji prijatelji pa tudi sovražniki imeli srce, kakršno je moje... Imam močno srce.« Potem je pristavil bolj sam zase: »Zaradi tega moram najbrž biti hvaležen svojemu kmečkemu rodu, težkemu delu in dejstvu, da sem v rani mladosti moral peljati kravo na pašo, preden sem šel v šolo. Moji starši so imeli mnogo otrok in komaj smo dobro shodili, smo morali delati. Vsakdo izmed nas je moral opraviti kak posel. Najbrž me je naredilo trdnega napora polno življenje; zato sem bil kos hudim časom in težavam.«

Titov delovni dan se začne ob zori in končuje pozno zvečer. Ne glede na to, kje je, ali v Beogradu ali v kateri od rezidenc, poleti ali pozimi, Tito vstaja zgodaj in ob šestih je že v svojem delovnem kabinetu. To velja tudi za čas, ko je na potovanju. Najprej popije skodelico črne kave, nato pa prebere korespondenco in časopise. Potem se sprehodi na prostem med rastlinjem. Čez čas se ponovno loti dela, zajtrkuje ob pol de-

Tito kot poveljnik NOV; fotografija, ki jo je objavila revija »Giorni«.

vetih in se vrne za pisalno mizo. Ob trinajstih kosi. Kadar nima sestankov, se najraje umakne v knjižnico ali pa v delavnico, kjer se za razvedrilo ukvarja s kovaštvom. Na razpolago ima tudi fotografski laboratorij. Ob šestnajstih se vrne k državnim poslom. Po večerji, ki je redno ob devetnajstih, rad gleda televizijske oddaje ali kak film.

Tito ima dva sina. Mišo, ki ima 34 let, živi v Zagrebu, kjer vodi izvozni oddelek tovarne Prvomajska. Zarko je star 53 let in živi v Beogradu. Ko mu je bilo komaj dobrih sedemnajst let, je med obrambo Moskve izgubil levo laket; zato je heroj Sovjetske zveze.

S pokojno ženo Pelagijo Belousovo, s katero se je poročil leta 1920 v Omsku, pa je imel Tito še dva sina in hčerko. Prvi je umrl že takoj po rojstvu, Zlatko je pobrala davica, preden je izpolnila prvo leto, Hinko pa je umrl nekaj dni po rojstvu.

Na svoj lanski rojstni dan je predsednik Tito povabil vso svojo številno družino, ki se je zbrala v Uziški ulici številka 15. Zarkova hči Zlatica, poročena z Milanom Zukeličem, se spominja dni, ki jih je kot otrok preživljala v družbi svojega dedka:

»Kadar je bil dedek doma v Beogradu, nam je vselej posvetil nekaj prostega časa. Toda nikar ne mislite, da nam je kdajkoli dajal potuho! Znal je upoštevati osebnost vsakega izmed nas. Naukov nam ni hotel dajati. Vselej se je trudil — to smo čutili — da ne bi vplival na nas neposredno, četudi smo hoteli z glavo skozi zid. Zanj je bilo najvažnejše, da je vplival na razvoj naše samostojnosti in nam preskrbel novih izkustev. Seveda nam je dajal nasvete. Kot vsak dober dedek nam je bil vzornik. Želje nam je izpolnjeval, samo če so se mu zdele dovolj upravičene.«

LUCIFERO MARTINI

Varstvo udeležencev NOV

POKOJNINE ODMERJENE OD NAJNIŽJE POKOJNINSKE OSNOVE UDELEŽENCEV NOV PRED 9. 9. 1943 OZIROMA DO 13. 10. 1943

V Sloveniji je vseh upokojenih udeležencev NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 34.565. Najnižja pokojninska osnova, od katere se odmeri pokojnina tem borcem je poprečni osebni dohodek v SFRJ v preteklem letu. Republiški predpisi omenjenim borcem zagotavljajo najnižjo pokojninsko osnovo v višini poprečja osebnih dohodkov v republiki v preteklem letu. Le-ti so znašali v letu 1974 2.815 din, pokojnina v letu 1975 pa je bila 2.393 din ali povedano drugače 85 odstotkov navedenega poprečja.

Imetniki partizanske spomenice in španski borci imajo pokojnino v višini polne republiške osnove, t.j. 2.815 din.

Spričo nizkih poklicnih kvalifikacij, sorazmerno kratke pokojninske dobe in prejemanja podpoprečnih osebnih dohodkov med zaposlitvijo, ima 22.343 borcev pokojnino odmerjeno od najnižje pokojninske osnove. Varstveno pokojnino prejema 56 odstotkov borcev, invalidsko 78, družinskih upokojencev pa je 72 odstotkov. Mimogrede naj omenimo še to, da prejema varstveno pokojnino tudi 299 oziroma 20 odstotkov spomeničarjev ter 34 od 67 španskih borcev.

ZASKRBLJUJOČE STANJE

Številni podatki o socialnoekonomskem položaju borcev, v mislih imamo kar precejšnje število, v Jugoslaviji in Sloveniji so zaskrbljujoči. Od skupnega števila borcev, ki so upokojeni in sicer tisti pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 na območju Jugoslavije je kar 110.125 ali 62 odstotkov takih, ki prejema varstveno pokojnino. To pomeni, da prejema varstveno pokojnino kar dve tretjini borcev, ki je v letu 1975 znašala 2105 din ali 85 odstotkov od zagotovljene osnove — v SFRJ 2477 din.

TAKO NI MOGOČE ZAGOTOVITI USTREZNE ŽIVLJENJSKE RAVNI

V SR Sloveniji je od skupno 34.565 upokojenih borcev NOV pred 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943 kar 16.383 borcev, ki prejema varstveno pokojnino, kar je 47,3 odstotka.

V kolikor primerjamo varstvene pokojnine borcev v Jugoslaviji s porečnimi osebnimi dohodki v Jugoslaviji v septembru leta 1975, ki so znašali 3101 din mesečno, ugotovimo, da je bila varstvena pokojnina v tistem času za 32,16 odstotka nižja od prikazanega poprečnega osebnega dohodka. Povsem očitno je, da v današnjih razmerah takšne pokojnine ne morejo zagotoviti življenjske ravni, kot jo ti borci zaslužijo.

Vse to je narekovalo proučitev položaja borcev v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter ustrežnejšo ureditev materialnega položaja borcev, ki prejema varstveno pokojnino.

POKOJNINE IN VARSTVENI DODATEK KMETOV BORCEV NOV

V eni prejšnjih številčk našega časopisa smo že govorili o kmetih borcih in sicer v tem smislu, da le-ti kljub tolikšni skrbi, ki jo družba v zadnjem času po-

sveča borcem na splošno, kljub določenim ugodnostim v marsičem zaostajajo za ostalimi kategorijami borcev, ter da najnovejši dokumenti o borčevski problematiki ne prinašajo za te borce neke konkretne dolgoročne rešitve. Danes si samo oglejmo, kakšno je trenutno stanje na tem področju.

Z uveljavitvijo zakona o starostnem zavarovanju kmetov v letu 1973 je socialno vprašanje za kmete borce NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 urejeno enotno. Omenjeni zakon uvaža obvezno starostno zavarovanje in zagotavlja pravico do starostne pokojnine za vse kmete, če izpolnjujejo pogoje in so dosegli določeno starost. Pokojnina je znašala mesečno 250 din, v letu 1975 300 din, v letu 1976 pa 420 din. Pri tem naj omenimo, da pripada posamezni kmetiji le ena pokojnina. Oglejmo si katere ugodnosti imajo kmetje borci NOV po zakonu. Starostna meja upravičenosti do starostne pokojnine je zanje za 5 let nižja kot za druge kmete, če so socialno ogroženi, pa so lahko uveljavljali starostno pokojnino od leta 1973 do 1975 že z dopolnitvijo starosti 60 let. Na tem mestu naj še omenimo, da sta socialno ogroženim borcem zagotovljena varstveni dodatek in občasna družbena denarna pomoč.

Kmetom borcem, ki v postopku za uveljavljanje starostne pokojnine nimajo pismenega dokazila o statusu borca pred 9. 9. 1943, je omogočeno, da lahko to svojo pravico oziroma lastnost dokazujejo v istem postopku.

VARSTVENI DODATEK

Pri merilih in pogojih za dodeljevanje varstvenega dodatka se računa katastrski dohodek in sicer dvakratno. Višina varstvenega dodatka pa je razlika med najnižjo pokojnino v pokojninskem zavarovanju delavcev, ki jo določi Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja in starostno pokojnino ter deležem ostalih dohodkov upravičenca in članov njegove družine.

REŠEVANJE VLOG

Občinski upravni organi, pristojni za reševanje borčevske problematike, so do 31. decembra leta 1974 obravnavali 2340 zahtevkov za dodelitev varstvenega dodatka, od katerih je bilo pozitivno rešenih 2048, negativno pa 103 prošnje oziroma vloge. Če pogledamo še, kako je z višino varstvenega dodatka lahko ugotovimo, da se le-ta giblje od najnižje 340 mesečno do 750 mesečno.

Trenutno imamo na razpolago znesek vseh priznanih varstvenih dodatkov samo za leto 1974 mesečno, kar je v poprečju 1.310.667, letno pa 15.728.064 din.

Na koncu si oglejmo še poročila Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji, iz katerih je razvidno, da so podružnice omenjenega zavarovanja do 31. 12. leta 1975 obravnavale 3288 vlog za starostno pokojnino, od katerih je bilo 2933 rešenih pozitivno, 355 pa negativno. Zahtevkov za družinsko pokojnino je bilo vloženih 82, od katerih je bilo 65 pozitivno in 17 negativno rešenih.

Kot smo že omenili gre pri opisovanju problematike kmetov-borcev več ali manj za prikaz dosedanjega stanja v pogledu urejanja s pozitivnimi predpisi, nemogoče pa je zamolčati težak socialnoekonomski status teh borcev kljub zakonsko enotnemu urejanju te problematike in podobno.

Pripravil:

ANDREJ SKALERIČ

Iz govora VIKTORJA AVBLJA-RUDIJA, SLAVNOSTNEGA GOVORNIKA NA PROSLAVI DNEVA BORCA V MORAVČAH, kjer so se srečali: borci 4. operativne cone, borci legendarne Štirinajste divizije, pa nekdanji terenski politični delavci in krajan domžalske občine.

»Dan borca praznujejo danes delovni ljudje širom po Jugoslaviji in po Sloveniji. Praznovanje preveva skupna vsebina in ideja, pa če so prireditve še tako različne po obsegu in obliki. Predvsem je tem prireditvam skupno obnavljanje spominov na nepozabne čase in dogodke NOB in ljudske revolucije.

Ob takšnih priložnostih vedno znova in v polnem obsegu oživi zavest o pravem pomenu in neprecenljivi vrednosti tistih lastnosti borcev NOV

Dan borca - ni samo proslavljanje preteklosti!

in tistih značilnosti in rezultatov NOV, ki so označene kot »svetla, revolucionarna izročila NOB«. Vedno znova oživi spoznanje, da se revolucionarna izročila NOB in ljudske revolucije nikakor niso izživila v oboroženem boju, spoznanje, da so lastnosti, ki so odlikovale naše borce in celoten naš pravični boj za narodnostni obstanek in za pravično družbeno ureditev, tudi danes eden od najpomembnejših pogojev za uspešno premagovanje vseh ovir, preizkušenj in

težav na poti graditve samouprave socialistične družbe in uspešnega gospodarskega in socialnega družbenega razvoja. Še več! Vsem nam je dobro znano, da sovražniki svobode in enakopravnosti narodov ter splošnega ljudskega napredka v svetu še vedno rožljajo ali pa obračunavajo z orožjem, da ni nobenega zagotovila, da ne bo tako tudi v prihodnje.

To pa pomeni, da proslavljanje dneva borca nikakor ni samo proslavljanje preteklosti, ampak da usposablja in bogati vse družbene dejavnike in posameznike za uspešnejše uresničevanje vseh tistih političnih, gospodarskih, kulturnih in socialnih nalog, ki lahko tudi v prihodnje zagotavljajo naš svobodni, enakopravni, samoupravni socialistični razvoj.

(Hkrati se opravičujemo, da v poročilu o proslavi v Moravčah nismo zapisali, da so skrb nad doprskim kipom Jožeta Klanjskega-Vasje, narodnega heroja in komandanta Štirinajste divizije, prevzeli učenci osnovne šole »Jurij Vega« iz Moravč.)

OBISK DELEGACIJE ZZB NOV JUGOSLAVIJE V NEMŠKI DEMOKRATIČNI REPUBLIKI

V imenu sodelovanja

V dneh od 1. do 6. julija letos je delegacija ZZB NOV Jugoslavije na povabilo komiteja borcev proti fašizmu NDR, obiskala Nemško demokratično republiko.

Delegacijo je vodil predsednik ZZB NOV Jugoslavije, general armije, tovariš Kosta Nadj.

Delegacija je poleg Berlina obiskala tudi Weimar, Erfurt, Leipzig in Potsdam. Imela je izčrpne in uspešne pogovore s predstavniki komiteja borcev proti fašizmu NDR in s predstavniki politbiroja centralnega komiteja KP Nemčije. Tako je delegacija imela razgovore z Mückenbergerjem, predsednikom centralne kontrolne komisije partije. Delegacijo je sprejel tudi prvi sekretar okrožnega vodstva partije v Leipzigu Schumann.

V vseh bistvenih političnih vprašanjih, ki so bila tema razgovora, je prevladovalo enotno stališče, da se je treba zavzemati za vsestransko in enakopravno sodelovanje med narodi. Izražena je bila podpora naprednim gibanjem in boju za mir v svetu. Pomembna ugotovitev je, da je delegacija dobila enotno in odločno podporo politiki neuvrščenosti. V teh razgovorih je dobil podporo tudi zaključni dokument, ki so ga sprejele komunistične in delavske partije Evrope na konferenci v Berlinu. Predstavniki komiteja borcev proti fašizmu NDR so izrekli veliko priznanje predsedniku Titu, kot osebnosti izrednega političnega vpliva in pomena, ki se je osebno udeležil konference v Berlinu. Sprejeli in podprli so bistvena in aktualna stališča ZKJ, ki so skoraj v celoti dobila odraz tudi v zaključnih dokumentih evropske konference komunističnih in delavskih partij v Berlinu.

V sklepnih pogovorih delegacije ZZB NOV Jugoslavije s predstavniki komiteja borcev proti fašizmu NDR, je bilo sprejeto skupno sporočilo, ki potrjuje koristnost sodelovanja obeh organizacij in nujnost njenega intenzivnega angažiranja pri obravnavi in razreševanju aktualnih političnih in drugih dogajanj ter vprašanj v sodobnem mednarodnem gibanju.

Član delegacije ZZB NOV Jugoslavije je bil tudi Tone Turnher, sekretar republiškega odbora ZZB NOV Jugoslavije.

Svet visokošolskih zavodov v Mariboru je sicer že aprila lani sprejel sklep, da bodo prevzeli pokroviteljstvo nad znano partizansko bolnišnico »Jesen« na južnem delu Pohorja, pri kmetu Lepeju oziroma Lesjaku, kot je bilo tej znani partizanski domačiji med bojem za osvoboditev naše domovine ime.

Študentje vseh višjih šol so sklep vzeli z vso resnostjo ter že v lanskem letu precej obnovili bolnišnico. Z deli nadaljujejo tudi letos. Tako je sedaj bolnišnica že povsem obnovljena. V njej so ohranjeni tudi vsi važnejši zapisi o nastanku, kdo je bil komandant in drugo. Do bolnišnice, ki je sicer skrita sredi globače, v bližini potoka, je že speljana pot, ob cesti pa so študentje zgradili tudi nekakšen bivač, da se ljudje, ki bolnišnico obiščejo, lahko v slučaju slabega vremena zavarujejo pred dežjem.

Zanimivo je, da sta v tej bolnišnici, kjer je ranjene borce za svobodo zdravil že pokojni partizanski zdravnik Zmago Slokan, v njej umrla samo dva ranjenca, eden doma iz Oplotnice, drugi iz Rogaške Slatine, vsaj tako piše na spominskem kamnu, ki stoji pri bolnišnici. Kot posebnost še morda zapišemo, da je ta bolnišnica delovala še dobrih štirinajst dni po osvoboditvi, saj so zadnje ranjence iz nje odpeljali v Maribor šele 29. maja 1945. leta.

V času, ko se mariborski študentje, skupaj s profesorji mudijo na Pohorju, običajno kaj hitro navezujejo stike s tamkajšnjimi domačini, znanimi partizanskimi materami in očanci, ter se tako seznanjajo z zgodovino narodnoosvobodilnega boja na Pohorju.

Tekst in foto: FRANJO HOVNIK

IZ KRONIKE BOJA IN TRPLJENJA

Precej Ljubljčanov iz Rožne doline je padlo v narodnoosvobodilnem boju. Padli so kot partizani, drugi kot talci, marsikateri je ostal v zlo. glasnih nemških koncentracijskih taboriščih. Vseh se bomo vedno spominjali z največjim spoštovanjem, še posebno topli spomini pa nas vežejo na Janeza Kikljo, Vido Pregarčevo in Ignaca Krištofa.

»NE MARAM, DA BI ITALIJANI VIDELI TVOJE SOLZE«

Preprosto, a pretresljivo, je Cilka Kikljeva, upokojena delavka iz Rožne doline v Ljubljani, opisala najstrašnejši dogodek svojega življenja:

— Bilo je v nedeljo, 23. avgusta 1942, ob pol štirih zjutraj, ko sem zaslišala korake pred hišo, kjer sva od moževe smrti živela sama s sinom Janezom. Nisem hotela buditi fanta. Ob pol šestih, ko se je zbudil, sem mu povedala, da so vojaki obkolili hišo. Ni se prestrašil, saj so ga že trikrat odpeljali, a se je vselej srečno vrnil. Prosil me je le, naj hitro pripravim zajtrk, da ne bo šel lačen zdoma, pa še hlače si je šel zlikat. »Ampak, mama, glej, da ne boš jokala! Ne maram, da bi Italijani videli tvoje solze!« je takrat rekel. Slovensko govoreči vojak, ki je v smeteh našel kos Slovenskega poročevalca, pa je rekel: »Pa ste ga izgubili!«

Ne jaz in ne moj fant nisva slutila, kaj pomenijo te besede. Janez je bil med oblačenjem čisto miren. Ko pa sem mu dala nekaj brašna s seboj, so se Italijani smejali. Potem sva se poslovila.

Bilo je ob osmih zvečer, ko so ga odvedli proti Čadu... Prekletniki so se vrnili!

Neki civilist mi je ukazal, naj znosim iz hiše vse pohištvo, ker morajo hišo v eni uri sežgati. Moj dobri, edini sin je bil že takrat mrtev, pokopan na Žalah. Od hiše pa so ostali samo zidovi.

O mojem fantu so mi povedali, da je umrl kot junak. To mi je povedala pokojna Ivanka Špacapanova s Ceste na Drenikov vrh, ki je skozi okno skrivaj opazovala. Janeza so odvedli na travnik pri Čadovi gostilni. Dali so mu cigareto. Ko je kadil, je vojak pristopil k njemu z belo ruto, da mu zaveže oči. Janez je ponosno odklonil, pred fašističnimi puškami je stal s cigareto v ustih in v oči jima je zrl.

Bilo je nekaj dni po tem, ko je na travniku pri Čadu pod italijanskimi streli izkravaval Janez Kikelj. Mladi junak je bil mrtev, dom požgan, mati je gostovala pri sosedih. Njegovo bomo imetje, ki so ji ga v zadnjem trenutku rešili sosedje iz goreče hiše, je bilo nakopičeno v šupi na bližnjem travniku. Spomnili smo se, da je vmes prav gotovo še kaj Janezove obleke, ki bi jo naši fantje v hribih krvavo potrebovali. To smo sporočili Kikljevi.

Se isti dan popoldne se je oglasila pri meni z velikim zavojem. V njem je bil Janezov hubertus, gojzerji, pumparice in še nekaj druge obleke ter perila.

Opravičevala se je, da nima več. »Veliko obleke fant sploh ni imel, nekaj pa so raznesli Italijani,« je rekla. Ko je odhajal, se je dobro oblekel, saj je mislil, da gre kvečjemu v internacijo. Tudi zlato uro je vzel

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

s seboj. Seveda je ni mati nikoli več videla.

Solze so ji zalivale oči, ko je govorila. S silo se je premagovala in z žuljevo roko si je zdaj pa zdaj otrla solzo.

»Sporočite pozdrave fantom v hribe tudi v Janezovem imenu,« je govorila in glas

ji je trepetal. »Naj se bijejo namesto nje! Zmagali bodo, saj pravica mora zmagati. Se eno Janezovo obleko imam, tisto boljšo. Hranila jo bom za spomin. Ko pa se bodo vrnil fantje iz hoste, jo bo dobil prvi, ki ga bom srečala — in mislila bom, da se je vrnil moj fant.«

Spet si je z roko segla k očem in si odločno utrla solzo, nato pa se je hitro poslovila in zavržena odšla.

osumila sodelovanja z osvobodilnim gibanjem, kakih trideset jih je bilo, že strpali na pokrite kamione in odpeljali. Dvema ali trem se je posrečilo, da so skozi luknjo v plati videli Vido. Bila je privezana na stol, ki je stal ob tovarniškem obzidju, glava ji je omahnila nazaj.

Še naslednji dan dopoldne je sedela Vida privezana na stol, kot zastrašujoč zgled vsem, ki bi se še upirali fašizmu.

To je bil najnesrečnejši dan v zgodovini tovarne Saturnus, ki je bila dolga leta trdnjava revolucionarnosti. Aretirani so bili skoraj vsi preizkušeni aktivisti, za vedno pa so izgubili tudi svojo najmlajšo komunistko, saj je bila Vida komaj dober teden prej sprejeta v partijo, dekle, ki je v tem kratkem času preraslo samo sebe in s svojim junaštvom postalo zgled vsem ljubljanskim borcev proti fašizmu.

»DOBRO JE, DA SE BLIŽA KONEC«

Petdesetletni Ignac Krištof je bil eden izmed vodilnih aktivistov v Rožni dolini. Bil je član rajonskega komiteja, organizator ulične zaščite, referent za preskrbo in glavni blagajnik.

Italijanski fašisti so ga 5. septembra 1942 aretirali in najprej zaprli v obrtni šoli, kjer so ga hudo mučili in zverinsko pretepali. Nato so ga 22. septembra odpeljali v taborišče v Padovo, od koder se je vrnil po kapitulaciji Italije. Dne 25. julija 1944 so ga domobranci ponovno aretirali in odpeljali v zapore prisilne delavnice v Ljubljani. Tu se je njegovo trpljenje pravzaprav šele začelo. Belogardisti so kar teknovali med seboj, kateri se bo bolj znesel nad njim. Med temi je bil tudi domobranski privrženec iz Rožne doline, znani Marjan Sušteršič, ki je ob osvoboditvi zaradi slabe vesti pobegnil iz Jugoslavije.

Iz Krištofovih pisem, ki jih je pisal ženi Albini, je razvidno, kaj vse je pretrpel v zaporu. Med drugim piše: »V oktobru sem bil dvajset dni na policiji v mučilnici in nato popolnoma izčrpan poslan v ambulanto. Glavna pri mučenju sta bila Sušteršič in Fašun, topli pa so me po nalogu teh dveh tudi drugi. Oči mi je zavezal in za noge obesil Sušteršič. Tudi brez hrane sem bil po njegovem nalogu enkrat šest dni in enkrat tri dni. Ni vas treba biti zame strah, še manj pa sram.«

Dne 23. januarja 1945 so ga obsodili na smrt.

Nato je dvajset dni čakal na gestapo — v celici, 4. februarja pa so kazen spremenili na petnajst let ječe. Ta pomilostitev je pomenila zanj le še ponovno trpljenje in mučenje, saj so ga s sodišča spet prepeljali v zapore prisilne delavnice. Tam je bil dalj časa zaprt v kleti v bunkerju, kjer so ga strahotno mučili. Soobsojencem je malo pred smrtjo sporočil, da spričo muck, ki jih sedaj trpi, obledi vse tisto, kar je preostal že prej.

Kljub strahotam, ki jih je moral prestajati, je v srcu nosil upanje. V svojem zadnjem pismu, ki ga je pisal družini 2. aprila 1945 je zapisal:

»Bil sem popolnoma bos, dobri kolegi pa so mi bili v pomoč. Upanje na skorajšnje snidenje je vedno večje. Gorje meni, če ne bi bilo tega upanja! To so bili moji najhujši časi. Tema, glad, vlaga, krvave klobase po vsem telesu... in žile na nogah me strašno bolelo. Sonce in voda ter naše vstajenje pa bodo tudi to odpravile. Sušteršič je strašen. Dobro, da se bliža konec.«

V tistem zgodnjem jutru, 4. maja 1945, so ga skupaj z drugimi tovariši skrivaj odpeljali na Turjak, kjer so jih mučitelji polmrtno zveliki v gozdič in pobili.

INA SLOKAN

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM

V zvezi s fotografijo, ki smo jo objavili v številki 25 dne 24. junija letos, nam je poslal tovariš Franc Zontar iz Preske 13 pri Medvodah naslednje pojasnilo:

Fotografija je nastala julija 1944 na Blegošu. Predstavlja borce ZASČITNEGA BATALJONA OBLASTNEGA KOMITEJA ZA GORENJSKO in sicer zamenjavo dežurstva.

Od leve proti desni stojijo: 1. Zontar Franc, politkomisar 1. čete, sedaj stanujoč Preska 13, Medvode, 2. Bravhar Janez, vodnik, sedaj stanujoč na Svetju pri Medvodah, 3. Stebe Miha-Tine, komandir 2. čete, sedaj stanujoč v Ljubljani Jarška 79, 4. Namestnik politkomisarja čete Rado, doma z Jesenic, 5. Obveščevalec Ciril doma iz Potoka, 6. Luštrik Ivan, je bil konjar (vidi se samo glava pri belem konju), sedaj stanuje v Goričanah 35 pri Medvodah, 7. Pirkovič Boris-Dušan, komandir 1. čete, sedaj stanujoč v Ljubljani, Koroška 26, 8. Namestnik komandanta bataljona Pavle (ima brzostrelko), doma je bil z Brd v Poljanski dolini, padel je v zadnji nemški ofenzivi 1945, 9. Polajnar Franc-Kocelj, komandant bataljona, sedaj stanujoč v Ljubljani, Vodovodna 1, 10. Borec z ilegalnim imenom Maks, doma pri Podnartu.

Kdaj in kje je nastala ta fotografija? Kdo bi nam vedel povedati tudi imena borcev, ki jih prikazuje?

»OD MENE NE BODO NIČESAR IZVEDELI!«

Teden dni za Janezom Kikljem je morala na podobno mučniško pot dvajsetletna Rožmodolčanka Vida Pregarčeva, po rodu tržaška Slovenka, uradnica v tovarni Saturnus v Mostah. Bila je kurirka, organizirala in vodila je mladinske krožke v Rožni dolini in v tovarni Saturnus, bila je skojevka.

Nekoč so jo aretirali, slekli do gola, toda sporočila, ki ga je nosila, niso našli. Imela ga je skritega v ustih, pod jezikom. Še dostikrat je tako za las ušla smrti in ječi, a 31. avgusta 1942 je neusmiljena usoda položila roko nanjo.

Bila je izdana in tega dne ob pol štirih popoldne je vdrlo v tovarno Saturnus toliko italijanskih vojakov, fašistov in karabinerjev, da so se hkrati razlili po vseh oddelkih. Zmagoslavno so izvlekli Delo, ki ga je dobila Vida komaj pol ure pred tem. V tistih mesecih, bilo je med veliko okupatorjevo ofenzivo, so ustrelili vsakogar, pri katerem so našli že droben ilegalni listič, kaj šele glasilo. Vidi je bilo torej takoj jasno, kaj jo čaka.

Italijani pa niso vedeli, da se je Vidi posrečilo skriti seznam zaščitnikov in drobne listke s partijskimi navodili, ki jih je imela ob njihovem nenadnem vdoru pred seboj na mizi. Na dvorišču je hitela te litiče požirati.

»Bodite vsi brez skrbi! Od mene ne bodo ničesar izvedeli!« je še šepnila, potem pa so jo odpeljali v pisarno, kjer so jo zasliševali do poznih nočnih ur. Obljubili so, da ji bodo milo sodili, če bo kaj povedala o svojih sodelavcih in o organizaciji v tovarni. Čeprav je znala italijansko, saj je bila korespondentka za italijanščino, je že po prvem vprašanju izjavila: »Slovenka sem in odgovarjala bom le v slovenščini!«

Pozneje so pripovedovali, da so skozi okno videli Vido, ko je bila za trenutek sama v pisarni. Slonela je ob mizi, jedla jabolko in ni bila videti prav nič potrta. Ko je v vseh že žarela iskra upanja, da ne bo prišlo do najhujšega, je nekaj fašistov stopilo v pisarno in kmalu za tem so pripeljali Vido.

Z dolгим pogledom je objela vse, potem pa se je njen pogled za hip ustavil na vsakem posebej, kot da se poslavlja. Nato je šla vzravnana med fašisti, ki so jo peljali okrog vogala k tovarniškemu obzidju, kamor ji oči aretiranih niso mogle slediti. Čez nekaj minut so zaslišali strele... Vse je zajeza groza. Sedemletni fantič, ki se je držal matere za krilo, je zajokal, neka delavka je onemela. Niso se še opomogli, ko so vse tiste, ki jih je izdajalka Mara Novak

Obesil je Simo mrežo čez staro veslo. Dež bo, si je rekel, ko je s pogledom ošinil trojico prepadnih lovčenskih sten, po katerih se plazi petindvajset, kačam podobnih, serpentin.

»Ej, tam gori v Njegoših in na Lovčenu mora grmeti, da se kamenje drobi. Pogledaj morje! V njem se skriva pritajeni nemir. Včasih se vprašam, kako se je Balja Pivljanin, ta neustrašni hajduk, počutil v pečinah, ko jih je načel vihar. Ali pa ilirska kraljica Teuta v Risnu na oni strani...!«

Vidiš otoka sredi zaliva? Prvi je sv. Djordje, drugi 'gospa od Škrpjela'. Na slednjem me je pred leti zaleklo neurje. Slabo sem se počutil, dokler se z barko nisem odlepil z brega. Takšni smo pač mi — bokeli.«

Sedi na pomolu. Noge si je potisnil v toplo morje in si prižgal kratko, doma izdelano pipo. To je njegov in njihov svet. Brez morja kot brez krvi ne bi mogli živeti. Od kar so sem prišli stari Slovani, je

BOKELI IZ ZALIVA POD LOVČENOM

bilo morje njihovo življenje. Da, bili so časi, ko je po bokokotorskem zalivu plulo tristo ladij; kot da bi morje cvetelo. In ni bilo dovolj, da si bil samo dober pomorščak, tudi bojevanja si moral biti vešč, da si obrnil, kar si v preteklosti zgradil. Malo je bilo 'bokelov', ki so umrli v postelji.

Naj je zgodovina Boke Kotorske še tako pestra, je v osnovi vendar preprosta: od rimskega Akruvija, do vladavine Nemanjičev in kralja Lajoša, do trenutka, ko je dobil Kotor pravice svobodne republike ali ko je postal sestavni del Avstroogrške, je bilo ime tega bisera Jadrana isto kot pojem — pomorstvo.

Simo pozna zgodovino Boke Kotorske, ve za vse tiste legende, ki se spletajo okrog pomanjkljivih zgodovinskih podatkov in ve za revolucionarne resnice iz obdobja oktobrske revolucije. Svojim vnukom je pripovedoval o vstaji bokeljskih mornarjev

'Zagreb'. Morje je pogoltnilo mnogo orožja, ki so ga pozneje na različne načine reševali, čistili in pošiljali v partizanske baze.

Pred splošno vstajo črnogorskega ljudstva (13. julija!) je bila Boka Kotorska razdeljena na dva sektorja, dva okrožna komiteja komunistične partije: Kotor je pripadal okrožnemu komiteju Cetinje, Herceg-Novi pa Nikšiću. Prvi okupatorski vojak na tem območju je padel pri Ledenicah.

Boko Kotorsko so zasedle močne italijanske enote, ki so imele v svojem sestavu celo križarko 'Bari'. V kotorskem zalivu noči pravzaprav sploh ni bilo; s pomočjo žarometov jih je okupator spreminjal v dneve. Strah pred partizani je zlezel okupatorju v kosti. Borci Primorske čete, Lovčenskega odreda in Orienskega bataljona so opravili več uspešnih akcij.

ti, ki se mu moraš ukloniti in priznati premoč.

Mnoga naša naselja so bila v celoti partizanske baze. Italijani so se čudili, ker v njih niso našli partizanov in niso mogli razumeti, da so bili partizani vsi. Naša nesreča tu pa je bila, da so bila nekatera področja v celoti četniška. Vsekakor je današnje predmestje Kotora (Škaljari!) eno svetlih območij našega narodnoosvobodilnega boja.

Če že imenujem, bi moral omeniti mnogo zaselkov in krajev, kot so bili Veliki in Mali Zalazi pa Risan, kjer so v novembru 1944 esesovci uprizorili nad prebivalstvom zverinski pokol...!

Branko je utihnil. Spomnil se je na morje požganih domačij, na stotine mrtvih tovarišev in tovarišic (samo s kotorskega območja je žrtvovalo življenja 562 domoljubov!), pomislil je na potopljene ladje, na porušeno industrijo, na mrtvo morje, ki ga je bilo treba oživeti.

Zavesa v dvorani se je dvignila. Zbranim borem je spregovorila pionirka: »Dragi borci, dragi tovariši! Pripravili smo vam ta večer, da bi z roko v roki...!«

»Jih vidiš,« pravi borec Ivo. »Tudi oni so za morebitnega sovražnika nepremagljivi kot je za naše morje nepremagljiv Durrmitor. Odhajajo z ladjami kot so naši ljudje od nekdanjih odhajali. In vedno, ko se vrnejo, imajo svoje še bolj radi. Jugoslovanski socialistični patriotizem je pomembni del njihove zavesti.«

NJEGOŠ JE REKEL: NARAVA JE MOČNEJŠA OD ŠOLE

Na oni strani glavnih mestnih vrat, na Trgu orožja, se zbirajo mladi Kotorani. Precej več jih je sicer na vrtu holetu 'Fjord', medtem ko prihajajo v kavarno 'Dojmi' predvsem starejši. Če hočeš izvedeti, kaj in kako je bilo, kaj je in kaj še bo, nastaviš uho njihovemu besedovanju in si sredi sveta dogodkov.

»Ne čudim se, da je v Stolivu odpovedalo letovanje dvesto nemških turistov. Če bi bili postreženi kot smo bili zadnjič mi, bi zapustili našo lepo Boko lačni in žejni. Pravi pa, da ti tam zaračunajo še tisto, kar nimajo...!«

»...Ej, moj Petar — kot da ne bi bil bokel. Pri nas v Boki je vse naravno lepo. Nam ni potrebno s cementom obdelovati plaž in lepotečiti narave kot to počno drugod. Kdor vidi Boko Kotorsko, se vanjo tudi zaljubi. Se spomniš, kako je zapisal Santic: naša mila Boko, nevjesta Jadrana...!«

»...Se Njegoš je rekel, da je narava močnejša od šole. Na nekem slavu v Parizu so mu diplomati hoteli dokazati, da ni tako. Ko so posedli za dolgo mizo v še daljši dvorani, so prinesli mačko in svečo. Le-to naj bi mačka držala do konca večerje. To je šola, so govorili diplomati.

Njegoš pa je čez čas potegnil na dan škatljo in iz nje izpusil miš. Mačka je spustila svečo in se pognala za urno živalco. In tako je naš Njegoš dokazal diplomatom v Parizu, da je narava močnejša od šole.«

»...Eee, moj Njegoš. Kaj bi rekel, če

bi doživel današnje dni! Ze od vojne do danes se je življenje spremenilo, da ga stari bokel komaj prepozna. Hiše so na zunaj še vedno enake, ampak njihovo srce je na plin, elektriko, v njih so žive, celo obarvane slike, ki jim pravimo televizija. In kar je najvažnejše — danes lahko delaš in zaslužiš, ne da bi ti bilo treba na drugi konec sveta. In tako je v Paošićih, Kamenarjih ali Risnu, tako je v Njegoših ali Cetinju, Kumboru ali Škaljarih — povsod.«

»Ali moj Petar, najlepše je, ko zaplujemo skozi Verige v naš Kotor. Sprašujem se, kako bi bilo, če bi car Dušan zgradil naše mesto pod goro Pestinograd, kako bi bilo, če mu tega vila ne bi preprečila. Kar je ponoči zgradil, mu je čez dan podrla. In nekega dne mu je rekla: ne smeš graditi mesta tam, kjer ni napajališč za konje in pristanišč za ladje. Tako je car Dušan postavil mesto tu, kjer dandanes stoji.

Na dan, ko je bilo mesto zgrajeno, je Dušan pripravil veliko slanje. Tudi vilo je povabil, se hvalil in zanikal njeno pomoč.

piše: **SILVO TERŠEK**

Vila je v jezi zavezala jezike vsem gostom in ustavila kotorske izivre vode. Šele pozneje, na številne prošnje, je ljudem vrnila govor in vodne izivre. Toda zasolila jih je za vse večne čase, prav do dandanašnjih dni.

Tako govori legenda, nam pa še vedno primanjkuje pitne vode in primanjkovalo jo bo, dokler ne bomo napeljali cevi od Skadarskega jezera do naše Boke.«

»...In to moramo narediti in moramo zgraditi novo cesto od Tivta nad Prčanjem in Stolivom, saj je stara rana našemu turizmu. Meter naprej, dva nazaj, okrog kotorskega zaliva pa je šestdeset kilometrov. Naj nikoli več ne vržem 'trošeto', če ne bo tako!«

★

Zivljenje človeka obteše kot obtešajo valovi čer. Nekoč pomorščak je po drugi svetovni vojni postal delavec v tovarni mila, v modni konfekciji, v Avtoboki, v turizmu, v industriji ležajev. V gospodarstvu se je zaposlovalo vse več ljudi. Mladina pa...!

Morje ostane skušnjava. Ko je bila leta 1954 ustanovljena, na pobudo združenja pomorcev Črne gore, Jugooceanija, se je začelo novo obdobje nadaljevanja slavne tradicije bokeljskih pomorcev. Dandanes ima to podjetje 17 ladij s 165.000 tonami skupne nosilnosti. Podjetje zaposluje približno 1100 delavcev. Za šolanje v višji pomorski šoli v Kotoru je med mladimi velikansko zanimanje.

Preteklost Boke Kotorske je v pomorskem muzeju na Grgurinu. Vse drugo je okvir tega trenutka in vizije jutrišnjega dne. Lepota je eno in eno je narava, delo in znanje pa rušita tudi pečine. Rušijo jih nad kotorskim zalivom, kjer bo speljana nova magistralna cesta, prevrtali so jih na samem vrhu Lovčena, kjer stoji danes Njegošev mavzolej.

In če bi bilo potrebno, ne bo ovire, ki je ne bi premagali!

REPORTAŽA ZA »TV 15«

kot bi jo sam doživel. Ampak, saj je del njih, njihov potomec. Po istem morju pluje — ne, zdaj vanj samo še namaka noge.

»...Ej, moj sine, s prihodom ladij na parni pogon je začelo bokeljsko morje umirati. Ostala so v kamen vklesana imena Marka in Joze Ivanovića, neustrašnih pomorskih vojščakov, pa Petra Zalića, ki se je s skupino tovarišev rešil turškega ujetništva, in Iva Vizina, prvega Jugoslovana, ki je po morju obkrožil zemljo...!«

Pridi, namoči svoje noge v ta naš zaliv in se naglej lepota. Mara nama bo čez cesto prinesla 'krstača' in ko se bo poodilo iz tega črnega neba, bova stopila čez prag in udarila 'brišku'!

NEPREMAGLJIVI KOT MORJE

V dvorano kulturnega doma prihajajo gostje. Za odrom je kakor na bojišču — zvoki glasbil si utirajo pot kot kateri ve in zna. Skozi okno se vidi vrh katedrale sv. Tripuna in za njim Ivanov hrib, prepleten z masivnim obzidjem.

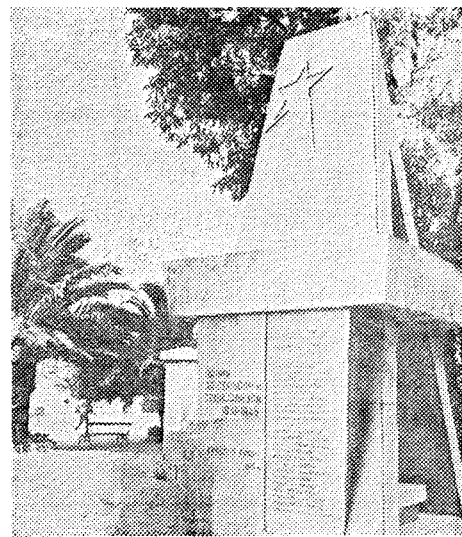
»...Bilo je ob kapitulaciji Italije,« se spominja Mate, nekdanji komisar Bokeljske brigade. »Nemci so bili prepričani, da smo v stari trdnjavi. Zaman so jo obstreljevali. Mi pa smo, potem ko smo pregovorili italijanske vojske, skupaj z njimi udarili po Svabih. In Kotor je postalo tretje svobodno mesto na naši obali!«

Pred začetkom druge svetovne vojne je bil Kotor glavno vojaško пристanišče kraljevine Jugoslavije. Po letalskem napadu 6. aprila 1941 se je flota preselila v Tivtski zaliv, kjer je ostala do kapitulacije stare Jugoslavije. Šestnajstega aprila je uspelo pobežniti iz Boke Kotorske desetim hidroavionom in dvema torpednima čolnom, dan pozneje tudi podmornici Nebojši. Tistega dne sta dva poročnika potopila rušilec

V maju leta 1942 je prišlo sicer do rahle useke v vstaji, a le-ta se je močnejše razplamtela po kapitulaciji Italije, ko je bil kmalu ustanovljen prvi bokeljski udarni bataljon, pozneje drugi in v oktobru 1944 prva bokeljska udarna brigada s približno 800 borci. Pot je začela v Hercegovini, jo nadaljevala po Črni gori do Kosova, kjer je dočakala konec vojne. Razformirana je bila v Makedoniji leta 1946.

★

»Kadar se človek bori za svojo domovino, kadar mu hoče krivica izključiti oči, takrat je nepremagljiv, je kot morje, kot strašni vodni masiv, ki ga moraš spoštova-

Spomenik padlim za svobodo in socializem, ki so ga postavili leta 1964 prebivalci Risna

Nagradna križanka BETI Metlika 130

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	PANOGE DELA	PANJ TROTOV	STARA POPEVKA	MENIČNO JAMSTVO	ZDRAVSTV. SLUŽBA	PREBIVALEC TRATE
POŽELNJE						
NABIRALEC TRAV						
Ž.IME						
UŠESNI KAMENČEK						
RABA						

[illegible]

RISAL J.K.	ČOLN	PREDSTOJ. SAMOSTANA	KOLIBAR							VOJNI ODSEK			SREBRO	BAKRENJE	ASTATIN			
			POLJSKI PRIDELEK												Ž.I.M.E			
SDODNO- SNOST										MAJVEČJI POLOTOK								
DOBER TEK (množ.)							KONICA	CENT	Ž.I.M.E	KOŽNA POKA							TOVARNA V CELJU	
SPISANOST										NARODNA BANKA			VLADAVINA KANA					
													ELEMENT					
LOPA			ZAPORI							MOŠKA KOZMETIKA					ST.SLOVAN. ČRKA			
										IRIDA					H ₂ O			

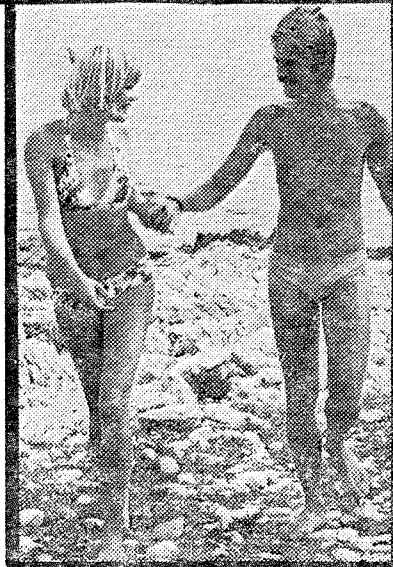
				Z. IME							
				ST.ŽIDOVSKI VLADAR							
BULBA					TORINO			OSKAR KOVAČIĆ			
								PESTNER			
TV-15	ANDREJ TOMIJ	NAŠ OTOK			M.IME				ESTONEC	LOŠČILO	
		ČASOVNI TERMIN									
SRBSKO M.IME					LAŠKI KOSTANJ	ST. MERA VRSTA BOLNIŠNICE					
TONE DMAN			ROPARSKA RIBA	MARJAN KRALJ		KOPRIVNICA	ŽUŽELKA				
				PORABITEV			EMIL ADAMIČ				

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

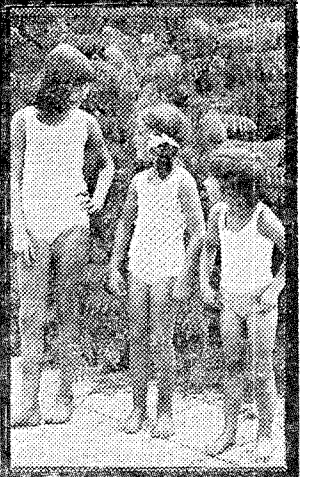
V prejšnji številki »TV 15« smo objavili nagradno križanko JELOVICA (Škofja Loka) št. 129. Pa nam jo je zagodel tiskarski škrat. Rešitev križanke št. 129 pošljite do 19. 7. 1976 in ne do 12. 7. 1976, kot je bilo napisano!

Tokrat bomo namesto knjižnih nagrad podelili keramični vazi (unikata), ki jih prodaja poslovalnica Galerija Borec v Ljubljani, Titova 17.

Današnja križanko — četrto po vrsti iz serije nagradnih križank BETI (Metlika) — pošljite rešeno in v pisemski ovojnici do 29. julija letos z označbo »križanka BETI 130«. Tudi za to nagradno križanko imamo pripravljene dve nagradi, keramični vaz iz Galerije Borec v Ljubljani, Titova 17.

						TENIŠKI KLUB		
SMUČAR. CENTER								
PRESTOL					NEUMEN	NEMŠKI FILOZOF		
ZGODNJE VINO								
ST. GRŠKI PESNIK								
ŽAGAR AČO			ARTHUR					

NAGRADNI KUPON 130

PrümeK in ime

Poklic

točen naslov stanovanja

Tito o liku komunista

Ob dnevu vstaje slovenskega ljudstva ne moremo mimo odločilne vloge, ki jo je v delavskem revolucionarnem gibanju in narodnoosvobodilni borbi odigrala partija.

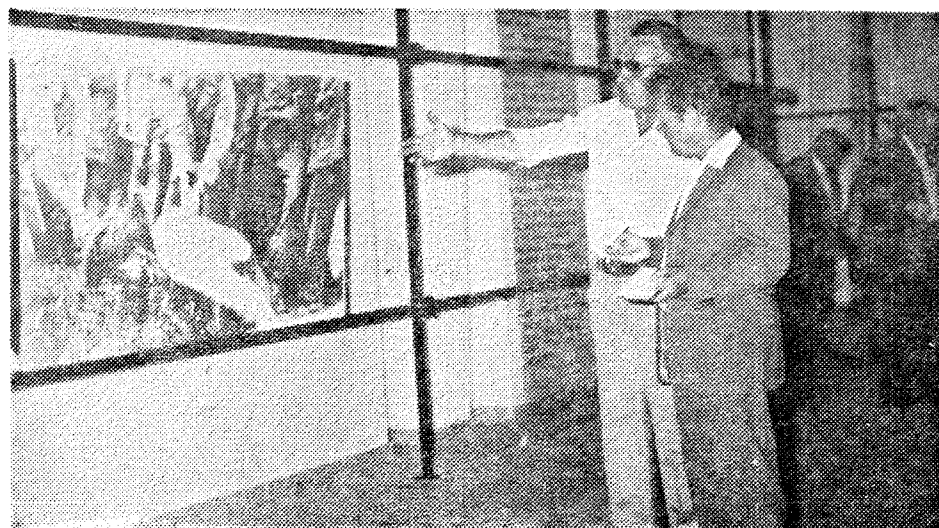
Marksistična knjižnica je izdala izbor tekstov, ki osvetljujejo Titove misli o partiji, kot neusahljivem viru idejnoteoretskih in praktičnih spoznanj za vsakega komunista, za vsakega delovnega človeka, skratka za vsakogar, ki želi spoznati bistvo in cilje, neposredne in dolgoročne naloge, zgodovinsko mesto in družbeno vlogo Zveze komunistov Jugoslavije.

Izbrali smo enega od odlomkov iz Titove zdravice na Zlatiboru (4. 6. 1974), ki nosi naslov »Komunisti so dajali svoja življenja zavestno in bili zgled drugim borcem«, pa vam ga predstavljamo.

»Predvsem mislim na to, da mora biti zveza komunistov odslej tisto, kar od nje pričakuje delavski razred in vsi naši delovni ljudje, kar od nje pričakujejo narodi

naše države. Biti mora tisto, kar je bila nekoč, med vojno, ko nas je bilo zelo malo. Začeli smo z dvanajstimi tisoči, potem pa smo sprejemali vse več novih članov. Na bojnem belju so se komunisti izkazali tako, kakor se morajo komunisti, ki so bili v prvih vrstah in povsod, kjer je bilo treba. Dajali so svoja življenja zavestno, bili so zgled drugim borcem.

Mar bi mogli razgibati velikanske množice naših ljudi in se bojevati proti tako številnemu sovražniku, če komunisti ne bi bili takšni, kakršni so bili. Še danes mnogi ne verjamejo, da smo imeli toliko sovražnikov. Koliko je bilo tu Nemcev in Italijanov, koliko Paveličevih ustašev, četnikov in belogardistov, koliko madžarskih in bolgarskih fašistov. Proti nam je bila ogromna vojaška sila, pa vendar smo se uspešno bojevali proti vsemu zato, ker je ljudstvo zaupalo v nas. Ljudje so stopali v naše vrste in umirali skupaj z nami, enako kot komunisti, zato smo tudi zmaga- li.«

IZ ZAMEJSTVA

Razstava na temo NOB v Italiji

V Gradišcu (Gradisca) so ob 30 obletnici republike pripravili obsežno in lepo urejeno razstavo na temo NOB. Razstavo so pripravile protifašistične organizacije skupno z organizacijo ANPI. Slike je izdelal in jih hranil vse od leta 1944 Erminio DelFabro iz Gradišča, ki je za časa vojne sodeloval z NOB. Razstava je odkrila 280 slik na temo NOB, iz katerih je bilo razbrati huda fašistična grozodejstva, vse od sekanja glav partizanom, obešanja, streljanja skupin ali posameznih partizanov in partizanek. Mnoge teh slik so nastale v okolici Idrije, kjer se je leta 1944 zadrževal nemški SS bataljon »Heineke«. Na razstavi so pokazali tudi šest velikih fotografij. Na dveh je videti, kako so dvema partizanoma v Renčah odsekali glavi, nato pa jima v usta potisnili cigareto. Junija leta 1944 so v okolici Idrije Nemci res ujeli tri partizane Vojkove brigade. Dva so obglavili na Krnicah pri Idriji, enega mladoletnega pa so odpeljali s seboj. Preden so jih obglavili, so jih hudo mučili. Nemški fašisti so na slikah tega dogodka nasmejani in zadovoljni nad surovim podvigom.

Na razstavi so prikazali tudi povojno življenje in delo v občinah Gradišča, Sveti Mihiel in drugih vaseh. Šolski otroci pa so pisali naloge na temo razstave in začudeni postavljali vprašanje, kako so lahko fašisti in Nemci počenjali taka grozodejstva.

Na razstavo so povabili tudi borce NOB iz goriške občine. Večlanska delegacija iz Nove Gorice, Sempetra in Vrtojbe si je razstavo ogledala in izrazila priznanje organizatorjem, ki so v sedanjih situaciji uspešno pripravili razstavi in prikazati enkratne slike iz NOB.

Ob zaključku razstave je spregovoril Vincenzo Casalin, predsednik ANPI Gradišča. V imenu delegacije pa je pozdravil navzočo France Martinuš, predsednik ZZZB NOV Nova Gorica. Poudaril je, naj bo razstava v opomin mladim, da se kaj takega ne bi nikoli več ponovilo. Razgovorom, ki so potekali v prisrčnem in prijateljskem vzdušju, so prisostvovali tudi župan občine Gradiška Ado Trevison, Pepi Lorenzon-Sasso in drugi visoki gostje.

LEOPOLD KOTAR

Z OTROŠKE SLIKARSKE KOLONIJE

»Bohor žari« v Šentjurju

Zveza kulturnoprosvetnih organizacij v Šentjurju je skupno z organizacijo ZB in nekaterimi likovnimi pedagogi izvedla in organizirala območno otroško slikarsko kolonijo pod imenom »Bohor žari«.

Ta prva otroška slikarska kolonija je bila po svoji zamisli nekaj svojstvenega. Najboljši učenci likovniki iz 14 šol celjske regije in Zasavja so poslušali pripovedi nekdanjih borcev o njihovih osebnih doživetjih v NOB. Borci so z živo besedo plastično opisovali dogodke kot nočna akcija, miniranje proge, v zasedi, v koncentracijskem taborišču, streljanje talcev, požig vasi, izseljevanje itd. Vse dogodke so borci krajevno in časovno opredeljevali tako, da so bili učenci-likovniki dobro seznanjeni s pripovedovanimi dogodki, s tem pa bili seveda pravilno motivirani. Po tem pripovednem delu, ki je trajal dobrih 15 minut so se učenci lotili praktičnega dela — slikanja na grundirane lesenitne plošče in to povsem samostojno, brez kakršnekoli pomoči.

Po končanem slikarskem delu je komisija 5 članov, ki so jo sestavljali podpredsednica SO Šentjur, zastopnik organizaci-

je ZB, zastopnik delovne organizacije, zastopnik KS in likovni pedagog pregledali vsa dela, ki so bila anonimna ter 5 del nagradila. Nagrad so bili deležni učenci iz šol Krško, Sevnica, Planina pri Sevnici, Slivnice pri Celju in Šentjurja. Vsa dela so bila teden dni razstavljena v avli kulturnega doma v Šentjurju.

S to akcijo so organizatorji nedvomno dali lep prispevek k ohranjanju tradicij iz NOB. Ustvarjen je bil neposreden stik med borci, likovnimi pedagogi in učenci-likovniki. Razstavo si je ogledalo veliko število odraslih in otrok. Odmev o njej je bil zelo pozitiven.

Menimo, da so pobudniki otroške slikarske kolonije »Bohor žari« ali »Od Sotle do Save«, kot so jo tudi poimenovali, dosegli svoj cilj, hkrati pa so dali pobudo, da bi prireditev postala tradicionalna in da bi se razširila na vsa območja naše republike.

Pokrovitelj kolonije je bil predsednik občinske skupščine Šentjur Vinko Jagodič, ki je kolonijo tudi odprl ter priredil sprejem za borce in likovnike.

ERNEST REČNIK

»TAJNO OROŽJE« DAVIDA IRVINGA, »KASSBACH ALI SPLOŠNO ZANIMANJE ZA MORSKE PRAŠIČKE« HELMUTA ZENKERJA IN »TEKSTILNA INDUSTRIJA V SLOVENIJI«, FRANCETA KRESALA

Nove knjige pri »Borcu«

Na knjižni trg so prišla v zadnjem času še tri dela, ki jih je izdala založba Borcu. Kot prvo omenjamo knjigo *Tajno orožje* Davida Irvinga. Avtor, ki mu je bila dostopna bogata dokumentacija, opisuje napore nacistične Nemčije, da bi njeni znanstveniki ustvarili zamisel o novem orožju. S poskusi so prišli nacisti že zelo daleč, posebno na področju raketne tehnike. Vztrajno so ga izpopolnjevali, toda na srečo vsega človeštva je britanska obveščevalna služba zadevo zavohala pravočasno; z letalskimi napadi so Britanci povzročili tolikšno škodo v tovarnah, ki so že začele izdelovati orožje serijsko, in izstrelili šča na otočku Peenemünde, da so zavrgli proizvodnjo. Medtem pa je opešala tudi industrijska zmogljivost, da Hitler ni več mogel izvesti načrta.

Knjiga ima 327 strani, opremljena je s številnimi fotografijami in stane 153 dinarjev.

Druga in nič manj zanimiva je *Kassbach ali splošno zanimanje za morske prašičke*. Avtor je mladi avstrijski pisatelj Helmut Zenker. Opisuje malomeščanskega

trgovca z zelenjavo in njegove nečloveške gone, življenje v družini, družbi in stranki, iz katere opisa je moč razumeti, da združuje neonaciste. Samo tako izprijen človek kot je avstrijski Kassbach lahko muči živalice, ki mu v domišljiji predstavljajo ljudi. Pri branju se nam nehote vsiljuje misel, da Avstrija le ni bila žrtev nacizma.

Strani je 188 in cena 94 dinarjev.

Posebnost zase je doktorska disertacija Franceta Kresala *Tekstilna industrija v Sloveniji*, ki jo je založba Borcu izdala spoznavno. Z združenjem tekstilne industrije Slovenije. V tem znanstvenem delu je podan tudi pregled jugoslovanske tekstilne industrije. S številnimi podatki o tovarniških zmogljivostih, zaslužkih delavcev in življenjskih stroških v predvojni Sloveniji je podal stvarno sliko o tedanjih razmerah. Posebej je obdelal delavsko gibanje in stavke. Na 407 straneh je podana zelo zanimiva slika o eni izmed najpomembnejših vej slovenske industrije v preteklosti. Knjiga stane 190 dinarjev.

POLDE VRBOVSEK

KULTURNI OBZORNIK

OB RAZSTAVI NA SLOVENSKI AKADEMIJI ZNANOSTI IN UMETNOSTI V LJUBLJANI

John Heartfield

Dela tega mojstra so se razširila takoj po prvi vojni ne samo v komunističnem tisku takratne Nemčije, ampak po vsem naprednem svetu in tudi v predvojni Jugoslaviji.

Rodil se je v predmestju Berlina leta 1891 kot sin socialističnega pisca Franca Herzfelda. Začel je kot tiskarski grafik in kasneje stopil na berlinsko umetniško šolo ter vzbujal že kot slušatelj veliko pozornost. Leta 1915 so ga vpoklicali v vojsko in iz protesta proti cesarju Viljemu, ki je dejal »Bog kaznuj Anglijo!« se je prekrstil iz Helmuta Herzfelda v Johna Heartfielda in obdržal to ime do svoje smrti leta 1968.

Heartfield je bil najtesnejši prijatelj slikarja G. Grosza in režiserja E. Piscatorja. Vsi trije so leta 1918 takoj vstopili v novoustanovljeno komunistično stranko Nemčije (KPD). Ateljejsko razmišljanje med štirimi stenami se jim je namreč zdelo prepočasno in brezplošno. Cutili so potrebo iti med ljudi in iz njihovih težav, borb in hotenj ustvarjati novo umetnost, socialno-kritično in protestno. V Nemčiji je takrat vrelo in vse bolj se je zaostrovala razredna borba. Tovarnarji, junkerji, banirji, veleposestniki in oficirji niso mogli preboleti izgubljene vojne 1914—18. Posledice so bile porazne: brezposelnost, inflacija, tihotapstvo, prostitucija, kriminal, lakota, množice vojnih invalidov, skratka demoralizacija meščanske družbe. Ustanovili so komunistično založbo »MALIK«, ki jo je vodil Heartfieldov brat Wieland Herzfelde, ki še danes živi v vzhodnem Berlinu. John je prvi začel s fotomontažami pri opremi knjig in razvijal to tehniko li-

kovno dosledno in obenem vsebinsko skušal zaostriti prikazane motive. Angažiral je vrsto fotografrov, jim dostikrat sam aranžiral motive, potem pa v ateljeju sestavljal, dorisoval in doslikoval.

V stvarnosti so avtorjevi plakati neizmerno vplivali na vroče politično dogajanje. Nacizem in njegove vodje, s Hitlerjem na čelu, je preroško razkrinjal do dna, zato so besneli nad njim in mu stregli po življenju. Njegova idejna nepopustljivost in domiselnost sta daleč prerastli nacistično nasilno in plitko propagando. Nastajali so ciklusi okoli divjanja rjavosrajčnikov, ob procesu proti Dimitrovu, o

Bo otrok živel ali umrl?

španski državljanski vojni, abesinski, avanturi in velekapitalu — plačancu fašizma in nacizma.

Z nastopom nacizma je moral Heartfield bežati najprej v CSSR, potem v Francijo in Anglijo, kjer je preživel vojno. Povsod je prirejal razstave s tako protinacistično ostrino, da je hitlerjanska vlada pošiljala službene proteste. Po vojni se je vrnil v Berlin in nadaljeval borbo proti vojni, zlasti atomski, proti revanšizmu in porajajočemu se neofašizmu. Po letu 1945 je priredil vrsto razstav v NDR, ZSSR, na Kitajskem, v CSSR in drugod. Pripravljal je razstavo tudi pri nas s pomočjo starega prijatelja Ivana Krefta, a je žal prej umrl.

Letošnja razstava v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti je obsegala 40 del, v treh skupinah: I. Fotomontaže ob sodanih političnih dogodkih, II. Fotomontaže za knjige, brošure in časopise in III. Uporabno grafiko. SAZU je izdala tudi katalog, ki ga je uredil podpredsednik dr. Bratko Kreft, ki je razstavo odprl. Za njim je spregovoril predsednik Akademije za umetnost NDR Konrad Wolf. Na žalost je razstava, ki je še danes pomembna, ostala premalo zapazena v našem tisku. Heartfieldova dela so govorila milijonom ljudi in postala vrednota revolucionarnega in naprednega človeštva ali kot je dejal Konrad Wolf: »Heartfield je vtisnil neizbrisni pečat.« Njegova dela so vsekakor memento najmračnejše dobe v evropski zgodovini.

STANE KUMAR

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

BREZZVEZDNE CESTE

Včasih kot morje globoka praznina v tebi leži.

Mrtvo je sivo nad tabo nebo, še petje in ovetje pada v temó...

Ves ta neizmerni, pestri svet potaplja se v vrste brezzvezdnih cest...

Na cestah teh ni ne radosti, trpljenja... Srce otrpelo v brezzvezdje pada...

Kot morje globoka je včasih praznina...

A za nočjo pride spet dan in žarki z njim...

Glej polje in rože, čuj pesem, pesem, ki veje iz srca v srce... Vse to je življenje, ki mimo gre...

LJUBA SKORNSEK

Junij 43

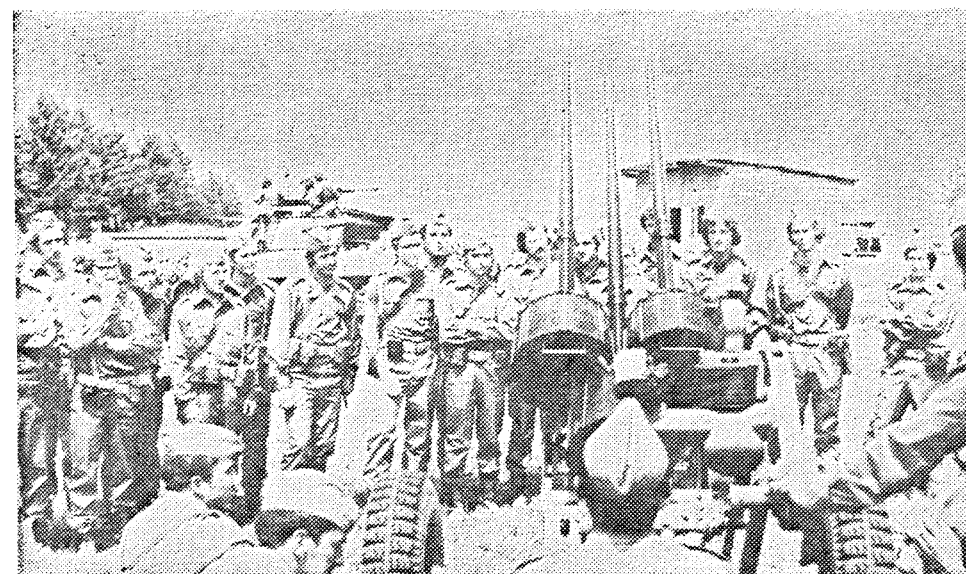
Potem ko je narodni heroj generalpolkovnik Franc Tavčar-Rok sprejel »raport« in pregledal nove vojake, so visokošolcem zaželeli uspeha pri pouku tudi predstavniki političnega življenja postojnske regije.

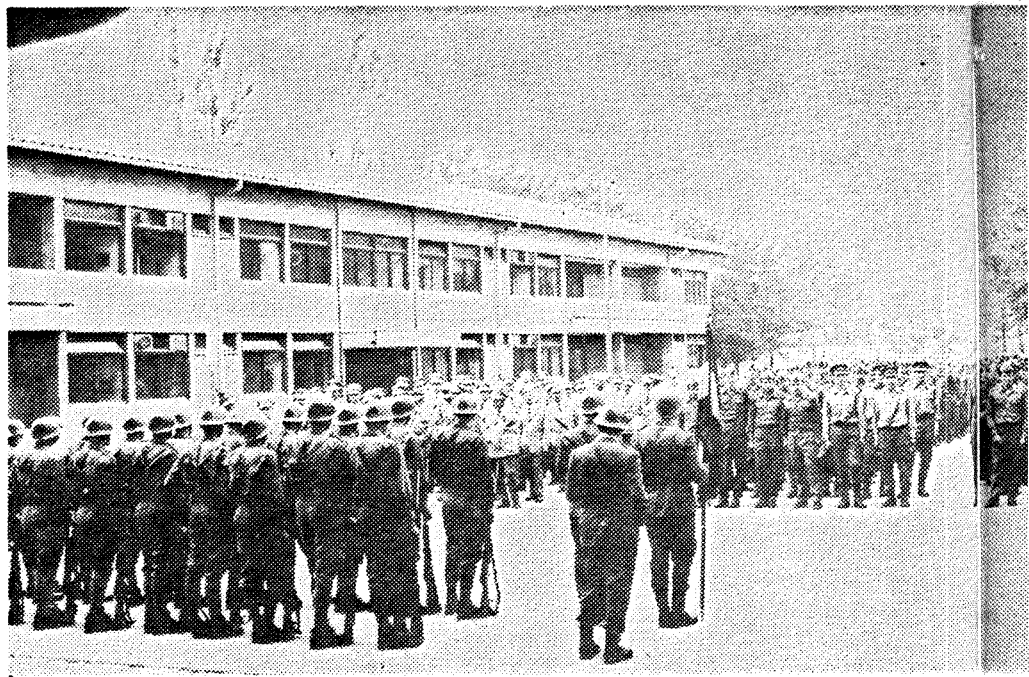
Prvi marš in...

..., prvi žulji.

Seznanjanje z orožjem: sodobno opremljena pehotna enota mora skrbeti tudi za svojo obrambo pred napadom iz zraka.

KRANJ — V enoti, ki nadaljuje tradicije Prešernovcev, so v ponedeljek proslavili 33-letnico rojstva 7. udarne narodnoosvobodilne brigade France Prešeren. Ob tej priložnosti so pohvalili in nagradili vrsto zaslužnih vojakov in starešin, 38 vojakom pa so izročili značke »Zgleden vojak«. Poleg narodnega heroja Franca

Tavčarja, generalpolkovnika, živeči prešernovci kladi nopolitičnega življenjaKranj pom Ljubljanskega laške vodil podpolkovnik PaBrzu

IZ CENTRA ZA OBRAMBNO VZGOJO ŠTUDENTOV

Po jutru dan spoznamo

Pred dobrim tednom so na območju naše republike zaživele trije centri za obrambno vzgojo študentov, in sicer na Poljuki, v Tolminu in na Velikih Blokah, od koder so tudi naše slike. Ob pouku, ki bo trajal šestnajst dni, ne bo pa poznal ne praznika in ne sobote, se bodo študentje prvih letnikov slovenskih fakultet in visokih šol naučili vojaških spretnosti ter ravnati z orožjem naše pehotne vojske. Med drugim bodo izvedli nekaj streljanj, pomerili se bodo tudi v metu prave ročne bombe. Usposobili se bodo za posamezno in skupinsko vodenje protiklepnega in

mo, da bo tudi konec takšen, saj dan po jutru spoznamo.

V vseh temeljnih enotah že delujejo aktivni ZK, sekretarje pa so iz svojih sredin izvolili visokošolci sami. Aktivni starešina je lahko le namestnik sekretarja. Vsak deseti študent je član ZK, domala vsi pa so člani organizacije socialistične mladine.

Idejnopolična vzgoja zajema v glavnem redna predavanja, v aktiv predavateljav pa so poleg starešin vključeni tudi naši znani družbenopolitični delavci. Posebej je poudarjeno področje družbene samozasčite in izročil našega narodnoosvobodilnega boja

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

protidesantnega boja, v okviru svojih oddelkov pa se bodo naučili, kako je treba organizirati napad, obrambo ali izvidovanje. Učni načrt je torej dokaj obsežen, toda starešine centra upajo, da ga bodo študentje brez večjih težav premagali, saj se vsi dobro zavedajo svojih nalog na področju obrambnih priprav. Po drugi strani pa bi veljalo poudariti, da je organizator — ljubljansko armadno območje — poskrbel za poveljniški kader in je v ta namen izbral zares najboljše in najposobnejše starešine, ki so komandirji in neposredni vzgojitelji študentov. Torej — začetek je dober, upaj-

kakor tudi vloga in pomen tovariša Tita v naši revoluciji, ki še traja.

Vodstvo centra je nemara poskrbelo tudi za zabavno in rekreacijsko življenje visokošolcev; v ta namen je organiziralo športna tekmovanja temeljnih enot v odbojki, rokometu, košarki in nogometu kakor tudi tekmovanje z mladino Cerknice. V centru deluje razglasna postaja — program urejajo in izvajajo študentje sami — vsakdanje življenje pa so popestrili s književnimi večeri ter filmi s tematiko iz NOV. Na predvečer dneva vstaje slovenskega ljudstva se bodo visokošolci ob tabornem ognju srečali in

Iz snežniških gozdov

Piše: JOŽE OBLAK - SIME

4. nadaljevanje

Dne 2. maja 1943 smo sprejeli nove ranjence iz Tomšičeve brigade. To so bili:

Stanko, iz druge čete III. bataljona, ranjen od mine v levo nogo, Karlo, iz druge čete III. bataljona, imel je velik podkožni tur, Malešič, iz

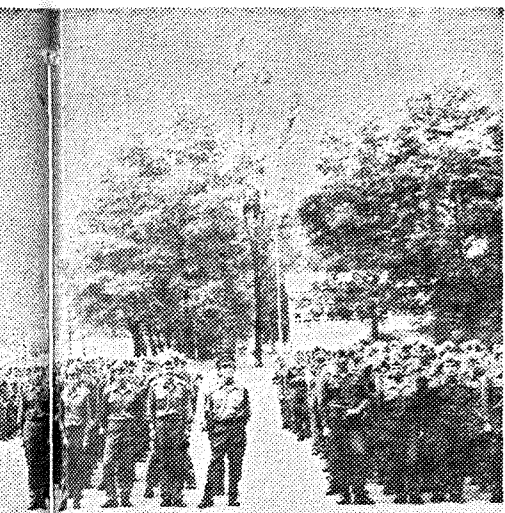
druge čete II. bataljona, ranjen od mine v desno stegno.

Istega dne pa je bil na ukaz brigadnega komisarja Nedeljka odpuščen Peter Mendaš-Iztok, namestnik politkomisarja I. bataljona Tomšičeve brigade.

Ob prihodu v Ute sem našel samo en nadstrešek, ki

je bil skupen za ranjence in osebe. Zato smo takoj postavili poseben šotor za osebe, da je bil nadstrešek samo za ranjence in bolnike. Kasneje smo postavili še drugi šotor.

Četrta maj 1943 je bil najbolj žalosten dan v vsem času delovanja bolnišnice Tom-

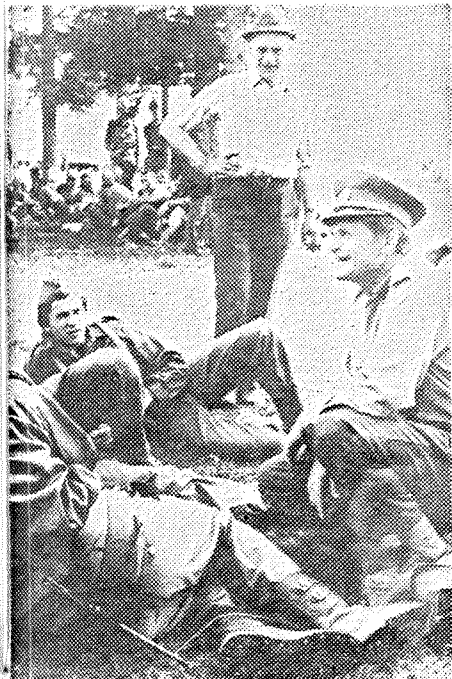

olkovnika, so se slovesnosti udeležili tudi še kot tudi taborniki ter predstavniki družbe- enja Kranja. Praznovanje so sklenili z nasto- va vojaškega pihalnega orkestra, ki ga je Pavle Brzulja. Tekst in slika B. JAKOVljevič

amo

pogovarjali z našimi narodnimi heroji in revolucionarji.

Z našo kamero smo se udeležili njihovega prvega učnega dne in med drugim zabeležili tu objavljene trenutke.

Med odmorom se je z visokošolci in študenti tovariško in prijateljsko pogovarjal tudi visoki starešina JLA — Stevan Mirko- vič. Besedilo in slike: B. JAKOVljevič

UMRL JE PREDSEDNIK ZVEZNEGA ODBORA ZRVS JUGOSLAVIJE GENERALPOLKOVNIK LJUBO VUČKOVIČ

Bil je revolucionar, heroj, strateg

V sredo, 7. julija, komaj tri dni po šestem srečanju rezervnih vojaških starešin, ki se ga zaradi težke bolezni ni mogel udeležiti, četudi je bilo v njegovi Črni gori in na njegovem rodnem Cetinju, je v 61. letu starosti umrl predsednik Zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije. Poslovlil se je neumorni in pogumni vojak naše revolucije, velik komandant in dolgoletni visok voditelj Jugoslovanske ljudske armade. Z najvišjimi vojaškimi častmi so ga pokopali v Beogradu v petek, 9. julija 1976.

Vučković se je rodil pred dobrimi 60. leti, 22. januarja 1915 v vasi Ljubotinju pri Cetinju, v golem, neusmiljenem in siromašnem črnogorskem kamnitem svetu. V šolo je hodil v rojstnem Ljubotinju in Cetinju, a že kot deček je moral »s trebuhom za kruhom« in se vpisal na nižjo šolo vojaške akademije.

Že kot oficir bivše vojske je simpatiziral s KPJ, kar je najbolj prepričljivo dokazal po kapitulaciji države. Na poziv KPJ je 13. julija 1941 stopil v lovčenski partizanski odred. Taistega leta je postal tudi član partije.

Odtlej pa vse do svoje prazgodnje smrti je vse življenje posvetil boju naših narodov in narodnosti proti sovražniku in njegovim hlapcem za nacionalno in socialno osvoboditev, za bratstvo, enotnost in enakopravnost, za izgradnjo naših oboroženih sil in krepitev vseljidske obrambe nasploh. V NOV in POJ je bil najprej komandir krajevnega odreda, zatem vršilec dolžnosti komandanta lovčenskega partizanskega odreda, komandant bataljona 13. julij, komandant 1. bataljona 4. črnogorske brigade, komandant 2. dalmatinske brigade, komandant 4. črnogorske brigade, komandant 2. proletarske divizije, komandant 13. korpusa in načelnik štaba 2. armade. Enote, ki jim je poveljeval Ljubo Vučković, so odigrale eno od odločilnih vlog v najbolj usodnih bitkah NOV: na Neretvi in Sutjeski.

Odlikovanje narodnega heroja, ki so ga Vučkoviću podelili že leta 1951, je le eno od priznanj naših narodov in narodnosti za vse tisto, kar je zanje storil in se 35 let junaško in dosledno bojeval za njihovo svobodo in lepšo prihodnost. Ljubo Vučković je po vojni vztrajno, vestno, predano in dosledno izpolnjeval vse zaupane naloge in dolžnosti. Tak je bil tudi kot načelnik posameznih uprav generalnih štabov in načelnik višje vojaške akademije ter načelnik generalštaba JLA.

Z enako ljubeznijo in predanostjo je opravljal tudi dolžnosti člana sveta za ljudsko obrambo Jugoslavije in predsednika zveznega odbora zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije. Na vseh teh dolžnostih so prihajale do izraza mnoge njegove izjemne vrline: človeka-humanista, vojaškega stratega, borca-revolucionarja in komunistastustvarjalca.

Njegovi sodobniki in soborci, vsi tisti, ki so si bili blizu z njim, so ga poznali tudi kot zelo skromnega in prijaznega tovariša, iskrenega in odkritega, pripravljenega upoštevati upravičeno mnenje vsakogar, vsestransko izobraženega in preproste- ga, vedno pri volji za ljubeznivo besedo, pa tudi za šalo, pripravljenega razumeti težave drugih in jim pomagati po vseh svojih močeh.

Za njegovo herojstvo v vojni in za spret- no vodenje enot v vojni in v miru, za vse tisto, kar je storil za naše narode in narodnosti, za njihovo oborožene sile in vseljidsko obrambo sploh, je Ljubo Vučković dobil poleg reda narodnega heroja tudi naslednja odlikovanja: red partizan-

ske zvezde z zlatim vencem, red partizan- ske zvezde s srebrnim vencem, red zaslug za narod z zlato zvezdo, red zaslug za na- rod s srebrnimi žarki, red bratstva in enotnosti z zlatim vencem, red vojne za-

stave, red za hrabrost, red ljudske arma- de z lovorovim vencem in red za voja- ške zasluge z veliko zvezdo.

Predsednik republike je poleg tega odli- koval Ljubo Vučkoviča ob njegovi 60-let- nici in dolgoletnem revolucionarnem delu, za posebne zasluge v boju za svobodo in

neodvisnost naše države, izgradnjo socializ- ma in razvijanje miroljubnega sodelovanja in prijateljskih odnosov med našo deželo in drugimi narodi z redom jugoslovanske zastave z lentjo.

Z Ljubom Vučkovićem smo izgubili iz- rednega človeka in vojaka naše revolucije, osebnost, ob kateri smo se čutili boljše, bolj humane, plemenitejše. Z njim je na- ša družba izgubila še enega človeka, v katerem je bilo veliko srce.

Ob smrti Ljuba Vučkoviča so njegovi ženi in družini poslali sožalne brzojavke član predsedstva SFRJ in predsedstva CK ZKJ Edvard Kardelj in žena Pepca, pred- sednik ZIS Džemal Bijedić, zvezni sekretar za ljudsko obrambo general armade Niko- la Ljubičić, predsednik zveznega odbora ZB NOV Kosta Nadj, zvezni sekretar za notra- nje zadeve generalpolkovnik in narodni heroj Franjo Herljević, podpredsednik Zve- ze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije Hamdija Osmanović v imenu zveznega od- bora ZRVS in drugi. Sožalne brzojavke sta poslala tudi podpredsednik ZIS in zvezni sekretar za zunanje zadeve Miloš Minić ter predsednik ZK SZDLJ Dušan Petrović.

Iz Slovenije so izrazili sožalje predse- dnik skupščine SR Slovenije Marijan Bre- celj, predsednik izvršnega sveta Slovenije Andrej Marinc in tudi predsednik ZRVS Slovenije ing. Slavko Korbar.

Predsednik republike in vrhovni koman- dant oboroženih sil SFRJ maršal Jugoslavi- je Josip Broz Tito pa je poslal ženi umrle- ga generalpolkovnika Ljuba Vučkoviča Sen- ki Vučković naslednjo brzojavko:

»Ob prazgodnji smrti vašega moža, gene- ralpolkovnika Ljuba Vučkoviča, narodnega heroja, zaslužnega borca in vidnega povelj- nika jugoslovanske ljudske armade poši- ljam vam in otrokom v imenu Jovanke in v svojem imenu izraze globokega sožalja.«

(Po Tanjugu)

16. julij — dan tankistov

Jutri bodo vojaki in starešine oklepnih in mehaniziranih enot JLA praznovali svoj praznik — 16. julij. Na ta dan je bila pred dvaintridesetimi leti ustanovljena prva regularna oklepna enota, ki je z drugimi našimi enotami sodelovala pri končnem osvo- bajanju naše dežele. Sestavljali so jo tanki, v bojih odvzeti okupatorju, in dali pomem- ben prispevek k dokončnemu zlomu svojih nekdanjih lastnikov.

Vendar ta dan ne pomeni prve vključitve tankov v enote partizanske vojske. Oklep- ne enote so v NOV in POJ imele že tudi prej. Že septembra 1941 so partizani na cesti Kragujevac—Gornji Milanovac zaplenili sovražniku štiri tanke ter oktobra dva izmed njih uporabili v boju za Kraljevo. V teku vojne so borci NOV zaplenili in uničili 900 tankov, oklepnih avtomobilov, samohodk, ter se na zaplenjenih učili, kako jih je treba uporabiti proti okupatorjem. Rojevati se je začel prvi borčevski in starešinski kader oklepnih in mehaniziranih enot.

Vrhovni komandant, tovariš Tito je že v času narodnoosvobodilnega boja določil jasne naloge za razvoj oklepnih in mehaniziranih enot. Leta 1943 so pri Vrhovnem šta- bu ustanovili prvo tankovsko četo. In čeprav je bil to rod vojske, ki je vojno dočakal z dvema brigadama, nekaj bataljoni in odredi, je bila še v času vojne ustanovljena tan- kovska šola.

V zelo težkih razmerah povojne izgradnje domovine je naša skupnost oddvojila pre- cejsnja sredstva tudi za potrebe oklepnih in mehaniziranih enot. V preteklih 32 letih smo od najbolj množičnega tanka s topom kalibra 37 mm prišli do tankov s topom ka- libra 100 mm, v prihodnosti pa lahko za potrebe obrambe pričakujemo tudi še večje kalibre. Temeljna usmeritev v oboroževanju naših oboroženih sil pa je seveda v tem, da izdelujemo oklepne transporterje in opremo za oklepne enote.

Izredno pozornost je v svetu vzbudil naš novi oklepni transporter M-980, predstavljen na lanski paradi na dan zmage v Beogradu, ne dosti slabši pa ni domači oklepni transporter M-60 iz leta 1965.

Največ vredno pri vsem tem pa je seveda to, da danes že veliko večino sredstev in opreme za oklepne in mehanizirane enote izdelujemo sami na podlagi naših kon- strukcijskih načrtov. Izdelujemo transporterje, strelivo, sredstva za zveze, naprave za nočno opazovanje in odkrivanje. To nam daje poleg ognjene tudi veliko moralno moč, hkrati pa pomeni velik prihranek deviznih sredstev v prizadevanjih družbe po stabiliza- ciji in odpravi inflacije. (Miro Ulčar)

šičeve brigade. Umrla nam je hrabra borka Tomšičeva ori- gade, Fani, ki je bila težko ranjena v trebuh pri spopa- du z belogardisti v Nemški vasi na Blokah 25. aprila 1943. Pokojnica je bila doma s Tolstega vrha pri Novem mestu, kjer se je zadnjč oglasila marca 1943. Do fe- bruarja 1943 je bila v II. ba- taljonu, nakar je bila pre- rešena v prvega.

Pokojno smo z vso spošt- livo vstoj pokopali v skritem lragu blizu bolnišnice; v grob smo položili steklenico z njenimi podatki, jo zagre- čli, grob pa dobro zamaskira- li, da ga ne bi odkrili sov- račniki, ki so nas pogosto is- lali.

O Faničini smrti sem takoj poročal v štab Tomšičeve brigade, s prošnjo, da o tem obvestijo domače. V poročilu sem navedel, da za njen grob nemo Janez Mihelčič—Maj-

dar in Stanko, oba iz rajon- skega odbora OF Loška doli- na, ter jaz. Kasneje sem o Faničini smrti obvestil tudi sanitarnega referenta glavne- ga štaba.

To je bil edini primer smr- ti v Utah.

Ker so ranjenci bili na te- snem v enem nadstreščku in ker je bilo pričakovati novih ranjencev, smo se lotili raz- širitve bolnice. Zgradili smo še dva nadstreška, dolga po 10 m, pokrita s škodlami in kožami, ki sta imela 30 le- žišč. Za osebje smo postavili dva šotora s sedmimi ležišči. Ker so precej kuhali na od- prtem ognjišču, smo kuhinjo prestavili, jo ogradili in po- krili s škodlami. Uredili smo tudi stranišče.

Dne 6. maja 1943 je bil sprejet Ivan Turk iz II. čete Notranjskega odreda, ki je bil ranjen 4. maja v dlan le- ve roke. Odpuščen je bil 13.

maja, odšel je v prvo četo II. bataljona Šerčerjeve brigade.

Moj prijatelj iz druge čete I. bataljona Tomšičeve bri- gade, vedno veseli Bobi—Ja- nez Bobnar iz Zg. Kašlja pri Ljubljani, je zapustil našo bolnišnico 21. maja 1943.

Znani zgodovinar NOB, prof. dr. Metod Mikuž je v knjigi »Oris partizanske sani- tete na Slovenskem« na stra- ni 71. zapisal: Utam, katerih upravnik je bil od 30. aprila 1943 znani partizanski bolni- čarski organizator Sime, se ni dobro godilo. Maja jim je poslala Tomšičeva brigada zadnjo hrano, v glavnem le krompir in fižol in junija so morali hoditi rekonvales- centi za hrano pomagat kme- tom kosit. Od krajev, kjer bi si postojanka sama mogla nabaviti hrano, pa je oddalje- na 8 ur.«

(se nadaljuje)

DOPISNIKI NAM POROČAJO

NOVA GORICA

PRESTANEGA GORJA NISO POZABILI

Krajevna skupnost Kromberk-Loka v novogoriški občini je 11. m. priredila srečanje internirancev in preganjanih iz časa med narodnoosvobodilno vojno in iz obdobja fašistične vladavine. Slovesnost spada v okvir praznovanja krajevnega praznika, ki je postalo tradicionalno. Praznovanje je posvečeno spominu 25. julija 1944, ko so podivjane nacistične in fašistične hord ob štirih zjutraj pridrvele v obe vasi in odgnale prebivalce v taborišča. Temu dogodku je posvečena tudi ena od glavnih kromberških ulic.

Trpljenje, ki ga je zahteval boj za svobodo, je opisal predsednik občinske konference SZDL Svojan Fakin. Spomnil se je enotnosti vseh prebivalcev in časov, ko so celo otroci bili sovražniki v očeh fašistov. Izredno pester je bil kulturni program z recitacijami člana Slovenskega narodnega gledališča Aleksandra Valiča in članice Primorskega gledališča Berte Ukmar. Nastopili so tudi pevci iz Ajdovščine, za glasbeno spremljavo pa je skrbela novogoriška godba na pihala. Med gosti je bila tudi delegacija pokrajinskega odbora ANPI iz Modene, ki jo je vodil senator Oreste Gelmini. Borčevske organizacije so bile zastopane z dvanajstimi prapori, mnogo pa je bilo tudi občinstva, ki je potrdilo protestno pismo, poslano zveznemu sekretariatu za zunanje zadeve v zvezi z ravnanjem avstrijske vlade.

POLDE VRBOVSEK

KRŠKO

PRIZNANJE ZASLUŽNEMU POLITIČNEMU DELAVCU

Ob nedavnem prazniku občine Krško so najvišje odličje te občine — častno priznanje z medaljo Janeza Vajkarda Valvasorja podelili tudi Karlu Šterbanu s Senovega. Znan družbenopolitični delavec je bil v Hrastniku že leta 1928 sprejet v KPJ, sodeloval v pripravah za preprečitev razvitja prapora Orjune v Trbovljah. Izkušnje iz revirjev je nato prenesel na Senovo, kjer je razvijal delavsko gibanje, od leta 1941 pa je delal kot aktivist OF v bohorskih vaseh in na Kozjanskem ter nato stopil v partizane. Tudi po vojni je opravljal pomembne dolžnosti, po upokojitvi pa se je ves posvetil

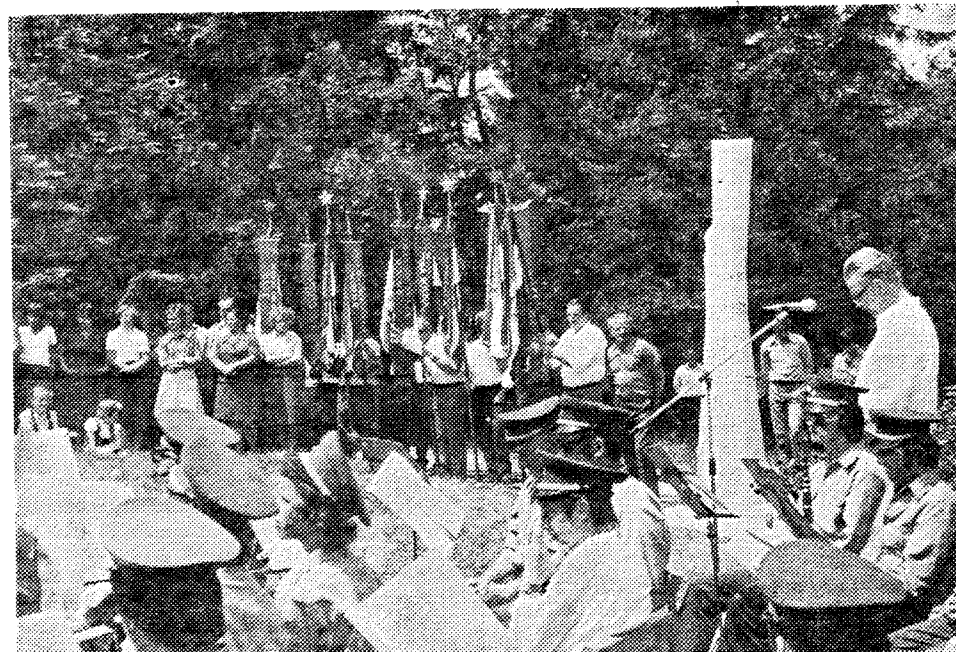
delu borčevske organizacije, skrbel za njihova materialna vprašanja, za prenašanje izročila naše ljudske revolucije in pri postavitvi Muzeja izgnancev v Brestanici. Tovariš Šterban je sedaj predsednik občinske borčevske organizacije Krško in Medobčinskega sveta ZZB NOV za Posavje.

VLADO PODGORSEK

DOBRNA

ODLIKOVANJA NA DAN BORCA

Združenje borcev NOV Dobrna je v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami in krajevno skupnostjo organiziralo proslavo v počastitev dneva borca in 35. obletnice vstaje slovenskega ljudstva 22. julij. S kulturnim programom so sodelovali moški pevski zbor iz Dobrne, godba na pihala »PD Vojnik« in recitatorji.

Na osrednji proslavi dneva borca cerkniške občine v Žilcah je pred spomenikom 28 padlih imel slavnostni govor predsednik ZZB NOV Jože Telič.

Na tej proslavi so bila podeljena državná odlikovanja 13 borcem NOV, s katerimi jih je odlikoval tovariš Tito za zasluge v NOB in za družbenopolitično aktivnost v povojnem obdobju. Odlikovani so bili:

- z redom dela s srebrno zvezdo: Blažič-Polak Marija, Borovnik-Jurko Justina, Gorenjšek-Fijavž Julijana, Hribnik Jože in Marovšek-Jezernik Ana;
- z redom dela s srebrnim vencem: Avberšek Avgust, Goršek-Smarčan Stefka, Rebec Vinko, Rehar Milan, Urh-Osvald Marija in Verdel Franc;
- z medaljo za hrabrost: Bračić Miha;
- z medaljo zasluga za narod: Timpran Miha.

Po proslavi je bilo tovariško srečanje.

MIHA PETAN

KOČEVJE

DAN BORCA NA KOČEVSKEM

Občani kočevske občine so 35-letnico oborožene vstaje jugoslovanskih narodov in Dan borca — 4. julij proslavili z vrsto prireditev, ki so bile domala v vseh večjih krajih. Nadvse slovesno je bilo v Fari, kjer so člani organizacije združenega dela »Tekstilna« Kočevje proslavili še 55-letnico obstoja delovnega kolektiva, 40-letnico stavke tekstilnih delavcev Slovenije in 25-letnico delavskega samoupravljanja. V črnem potoku pri Kočevju so ob tem praznovanju izročili namenu na novo zgrajeni vodovod. Ob praznovanju so številni prebivalci obiskali zgodovinske kraje, največ Bazo 20 v Kočevskem Rogu.

Na vseh praznovanjih so poudarili pomen ohranjanja in razvijanja revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilnega boja. Ob tem so ugotovili, da je bil v zadnjem času dosežen viden napredek. Razvijanje revolucionarnih tradicij bo nujno potrebno razširiti na predvojno delavsko gibanje in dogodke, ki so se v tem času odigrali in na delo Komunistične partije v predvoj-

nem obdobju. Prav pa bi bilo, če bi mladi rod seznanjali tudi z dogodki po končani drugi svetovni vojni, zlasti z izgradnjo naše porušene domovine in uresničevanja delavskega samoupravljanja.

VIKTOR DRAGOS

CERKNICA

DAN BORCA V PARTIZANSKI VASI

Letošnja osrednja občinska proslava dneva borca v cerkniški občini je bila letos v Žilcah nad Cerknico, ki je izzvenela v pomembno politično manifestacijo. V sklopu praznovanj dneva borca so izročili prometu prenovljeno pet kilometrov dolgo makadamsko cesto Žilce—Osredek, ki bo omogočila lažje vključevanje krajanov v gospodarsko in družbeno življenje občine, še posebno pa so jo veselili najmlajši, saj jim bo prihranjeno vsakodnevno pešačenje k avtobusu do Žilc. Ni čudno, da so prebivalci te partizanske vasi na skrajnem severu občine, stisnjene na slemenastem hrbtu nad globelima Iške in Zale, priredili številnim gostom prirčno dobrodoščilo, k svečanosti pa je prispeval tudi prvi avtobus, ki je zapeljal v vas. Akcijo izgradnje ceste je v okviru KS Cajnarje—Žilce vodil gradbeni odbor, investicija pa znaša nad 700.000 din, ki

IZ NASIH KRAJEV

BOVEC — Člani mladinske delovne akcije Posočje 76 so imeli 3. t. m. obrambni dan. Najprej so se udeležili predavanja v vojašnici o vojaškem položaju v svetu in o SLO, nato pa so si ogledali vojaško tehniko in odšli na orientacijski pohod, ki so ga zaključili s streljanjem z zračno puško. — Vojaki iz vojašnice v Bovu so se na dan borca udeležili pohoda na Prehodo, kjer so položili venec pred spomenikom trem padlim borcem.

☆

IZOLA — Invalidsko športno društvo »Ivan Regenta« je pripravilo pohod invalidov ob obeležjih in spomenikih žrtv fašističnega nasilja. Šli so po poti do Dvorov, ki je dolga sedem kilometrov. Tam so se sestali z mladinci, ki so bili na dvodnevem pohodu. Medobčinska kolonija iz Zalca je vsem skupaj pripravila pred spomenikom v Jagodju prisrčen kulturni spored.

☆

JESENICE — Naši najstarejši tovariši, borci za severno mejo, so se te dni udeležili izleta v Banjole pri Pulju. Prijetno so se počutili, četudi so se med pogovori morali spominjati s trpkostjo naših rojakov onstran Karavank. Od 500, kolikor jih je bilo, je ostalo živih v jeseniški občini le še 54 borcev iz časov pred 57 leti.

☆

GABERJE — **TRNOVLJE** — Na seji ZKS 29. junija so člani in borci NOV iz Gaberja, Hodinja in Trnovelj z veseljem ugotovili, da jih je že 90 odstotkov podpisalo posojilo za gradnjo cest.

☆

DOBRVOLJE — ZB NOV iz Vranskega in Nazarja sta priredili 4. julija srečanje svojih članov na Čreti v partizanskih Dobrovoljah. Srečanja se je udeležilo veliko število borcev in mladine teh krajev in okolice. Slavnostni govornik, predsednik borčevske organizacije iz Nazarja Ivan Pakj, je med drugim evociral spomin na dogodke pred 35 leti, ko so se borci 1. Stajerskega bataljona na samem vrhu Crete zmagovito spopadli z odredom nemške okupatorske vojske. Po kulturnem programu, ki so ga zelo lepo izvedli moški pevski zbor in pionirji iz Nazarja in Vranskega, so se borci še dolgo zadržali v vedrem razpoloženju na slikovit in gostoljubni Čreti med prepevanjem partizanskih pesmi in pripovedovanjem partizanskih doživetij.

☆

CELJE — V Trnovlju je imela ZB NOV letno skupščino. Z zadovoljstvom so ugotovili, da dispanzer za borce deluje. Dogovorili so se, da se bodo udeležili proslave ob 35-letnici ustanovitve Celjske čete na Resevni in 35-letnici vstaje v Dražgošah. Pripravljajo tudi enodnevni izlet na Turjak in na Notranjsko.

V. D.

☆

PODLEHNIK — V haloškem Podlehniku so pred kratkim priredili obrambni dan v osnovni šoli Martina Koresa. Po izvedbi zračnega napada so nastopili tudi gasilci. Vaje so si ogledali predstavniki štabov civilne zaščite, ravnatelji sosednjih šol in nekateri udeleženci vlaka bratstva in prijateljstva.

☆

SLOVENJ GRADEC — V Slovenjgradcu že dalj časa deluje mladinska organizacija, ki se imenuje Kajuhovci. Ob praznikih prirejajo proslave in skrbijo za čistočo Kajuhove in Ronkove ulice. Škoda je, da nimajo lastnih prostorov za sestanke.

☆

VRHPOLJE PRI VIPAVI — Iz Po drage je 20. aprila prispela v Vrhpolje Kurirčkova pošta. Prevzeli so jo pred spomenikom borcev. Vipavska osnovna šola in Vzgojno varstveni zavod iz Vrhpolja ter ZB NOV so priredili miting. Predsednik ZB NOV je predstavil tovariša Alberta Kovačiča iz Tolmina, ki je sodeloval v bitki na Nanosu leta 1943. Imenovani tovariš je opisal bitko.

F. L.

OBCINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

- **ZAGRADEC** — Dne 16. julija 1942 so partizani napadli italijansko postojanko v bližini vasi in v boju je padlo okrog 100 okupatorskih vojakov.
- **RACE** — Dne 17. julija 1941 so Nemci izselili večje število prebivalcev.
- **BLAD** — Dne 17. julija 1941 so mladinci izvršili drzno akcijo, ko so blejske ceste posuli s propagandnimi listki in popisali zidove s parolami.
- **CELJE** — Dne 20. julija 1941 je bila ustanovljena Prva celjska četa.
- **RODNIK PRI DIVAČI** — Dne 21. julija 1944 so nemški vojaki zverinsko pobili sedem mladincev in aktivistov iz te vasi.
- **KOSTANJEVICA NA KRASU** — Dne 22. julija 1943 je bila v bližini vasi huda bitka med Kraško četo in italijanskimi enotami.
- **VOLČINA** — Dne 22. julija 1943 so v vasi ustanovili prvi odbor OF.
- **PREVALJE** — Dne 22. julija 1941 so Nemci odvedli v koncentracijska taborišča prvoborce in simpatizerje KP, od koder sta se vrnila le dva.
- **VOJNIK PRI CELJU** — Dne 22. julija 1942 so bili ustreljeni prvi talci iz tega kraja.

STRMEC PRI VOJNIKU

KRAJEVNI PRAZNIK

Krajani Krajevne skupnosti Strmec pri Vojniku so v nedeljo, dne 4. julija, ob velikem številu navzočih praznovali svoj krajevni praznik, v spomin na osvoboditev svojega kraja na ta dan pred 32. leti.

Proslava je bila pri spomeniku padlih borcev NOV s pričetkom ob 8. uri. V programu so sodelovali pionirji osnovne šole Strmec in Socka, pevski moški zbor PD Strmec in godba na pihala PD Vojnik.

Po končanem programu proslave je bilo ob gasilskem domu Strmec tovariško srečanje.

V popoldanskem času je Gasilsko društvo Strmec izvedlo vaje, prevzelo nov gasilski avto in nato priredilo že tradicionalno gasilsko veselico.

MIHA PETAN

PRED OSREDNJO SLOVENSKO PROSLAVO OB DNEVU VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA, ZBOROM AKTIVISTOV IN BORCEV GORENJSKE TER ODKRITJEM SPOMENIKA DRAŽGOŠKI BITKI, KI BO 22. JULIJA V DRAŽGOŠAH

DRAŽGOŠE — PLAMENICA UPORA NA GORENJSKEM

Po vojni so Dražgošani ustanovili obnovenno zadrugo in v 5 letih s trdim delom obnovili svoje domačije. Z lesom v Jelovici so si vaščani v prvih povojnih letih še največ opomogli. Zrastle so domačije, večje in lepše kot so bile nekdaj. Lep je sedaj pogled na vse tri dele Dražgoš; na Jelenšče, Na peči in Pri cerkvi, kjer se belijo nove hiše in se med sadnim drevjem rdečijo nove strehe premožnih domačij.

Pri popisu leta 1931 je vas imela 409 prebivalcev, takoj po drugi svetovni vojni pa jih je bilo le 209 in leta 1953 že 265. Sedaj jih je že okrog 290. V bližnji vasi Rudno, ki skupaj z Dražgošami tvori krajevno skupnost, je bilo pred vojno 206 vaščanov, sedaj pa jih je 214. Z Rudna je v partizanih padlo 8 vaščanov.

Ta osip prebivalstva seveda ni pripisati le žrtvam vojne, pač pa dejstvu, da so se po vojni ljudje zaposlili v dolini in da po vojni družine nimajo več toliko otrok kot prej.

Zivinoreja in gozdarstvo nista več glavna vira dohodkov vaščanov. V vseh Dražgošah je le nekaj družin, morda 3 ali 4, ki žive še izključno od kmetijstva. Slednje je postalo dopolnilna dejavnost. Kakih 40 ljudi se redno vozi na delo v dolino, kjer so zaposleni v Alpesu, tovarni Iskra, kovinskem podjetju Niko ali kje drugje. Tu je kakih 15 upokojencev in 16 vdov po padlih borcih in žrtvah vojne.

Kar preskromno bi bilo, če bi danes merili standard teh vaščanov po radijskih aparatih in televizorjih. Naj bo zapisano, da je v vasi že kakih 35 avtomobilov in da je od Češnjice v vas (6 km) speljana široka asfaltna cesta. Tako vas od doline ni več oddaljena uro in pol, ampak le kakih 15–20 minut.

Zaselka Jelenšče in Na pečeh imata urejeno vodno zajetje pri izvirku pod Jelenščicami. Po potresu 6. in 9. maja letos, ki je delno prizadel tudi Dražgoše, je to zajetje počilo, da ga je bilo treba takoj popraviti. Zaselek Pri cerkvi ima svoje zajetje, in to na Razpokah pod Dražgoško Gorjo. S temi zajetji so si uredili vodovod, ki je omogočil ljudem ureditev kopalnic in rabo pralnih strojev. Tudi to je važna pridobitev na poti posodabljanja in modernizacije domačinstev. Zajetje na Razpokah

pa že postaja prešibko in delegati KS razmišljajo, kako bodo čimprej uredili še dva močnejša izvirka v Rovtarju pod Gorjo. Šele s tem bo vodovod dovolj močan in bo zadoščal potrebam za več let.

Pred leti so z Rudna potegnili tudi trifazni tok. To je sodobna delovna sila, s katero so si domačije vsestransko pomagale. Nabavljene so bili številni kmetijski stroji, puhalniki, žage, kar vse olajša in poceni delo. Tako prihaja v vas standard, le delovne roke je treba pri hiši.

ŠOLA, PROSVETA, ŠPORT

Osnovna šola je bila takoj po vojni v gasilskem domu na Rudnem, potem v Dražgošah v baraki in slednjič je nastala lepa zidana šola, ki je dobila ime po organizatorju upora na Gorenjskem Stanetu Zagarju. V letošnjem šolskem letu je imela 24 učencev. Približno toliko jih obiskuje višje razrede osnovne šole v matični šoli v Zelenikih, nekaj pa je dijakov in študentov v Škofji Loki, Kranju in Ljubljani. Otroci, ki obiskujejo osnovno šolo v Zelenikih, odhajajo v dolino večinoma peš, nazaj pa jih vozi avtobus.

Vaščni šolajo, da bi tudi tu kaj kmalu dobili šolo s celodnevним poukom. Predpogoj za to je, da bosta pouk vodili dve učni moči, saj imajo sedaj le eno učiteljico.

V prostorih Zagarjeve osnovne šole pa ima svoje prostore tudi kulturno prosvetno društvo Brata Biček, ki je bilo v preteklosti še zlasti delavno s svojo igralsko skupino.

Med mladimi Dražgošani je tudi nekaj znanih slovenskih športnikov, zlasti so znani smučarji — tekači (Maks Jelenc). Razvili so se povsem samorastniško in dosegli vsaj republiško raven.

Dražgoše so tudi osrednji kraj množične zimsko — športne prireditve »Po poteh partizanske Jelovice«, ki jo prirejajo v začetku januarja, v spomin na slavne dni bojev Cankarjevega bataljona in v dneh občinskega praznika Škofje Loke.

TURIZEM IN PLANINSTVO

Pod južnim robom Jelovice, obkrožene z lepimi in številnimi razglednimi vrhovi in

Pobočje pod Dražgošami, kjer bo stal močniti spomenik revoluciji.

točkami so Dražgoše že od nekdaj privlačen turističen in planinski kraj. Tu je znano lovsko izhodišče za veliki lov v gozdovih Jelovice. Prisojna lega, mir, zdrav zrak, bistri studenci, lepi sprehodi in še kaj, vse je dala narava, kar je mogla, da je osrečila kraj z lepoto in zdravjem.

Pri cerkvi je gostilna pri Urbanu. Na pečeh pa se pri Bertu ukvarjajo z domačim turizmom. Tu se stekajo tudi razne planinske poti kot npr.: Loška planinska pot, Gorenjska partizanska pot, Transverzala kurirjev in vezistov NOV Slovenije in še pot Na 80 vrhov za Titov rojstni dan, ki je bila narejena za Titovo 80-letnico.

Če bi hoteli kaj zapisati o partizanskem turizmu, potem bi mogel zapisati, da so vse Dražgoše partizanski spomenik.

Da bi se turizem in planinstvo v vasi še bolj organizirano razvijala, so nedavno ustanovili Turistično društvo, ki si že prizadeva pri zasebnikih urediti več tujskih sob za goste, ki bi si želeli za nekaj dni ustaviti se v vasi in si kraj bolje ogledati. Tako si tudi na ta način vaščani prizadevajo posodobiti svojo vas in se vključiti v sodobne tokove turizma. Temelji so položeni, treba je le vztrajno in prizadevno nadaljevati.

PRAZNIČNO RAZMIŠLJANJE

Dražgoše pripravljene čakajo številne obiskovalce in goste, ki bodo letos 22. julija prišli v te kraje. Vas je nova in prerojena. Mlada generacija, nekateri so vojno

doživljali kot otroci, mnogi so se rodili šele po vojni, družno in uspešno dela za napredek in razvoj vasi. Rane, ki jih je kruto zasekala vojna, se celijo in ostajajo le še spomin na ceno, s katero je bila plačana naša svoboda.

Ne bomo nikdar pozabili gorja, ki nam je bilo prizadeto, lahko le odpustimo tistim, ki to spoznavajo. Življenje gre svojo pot in delo je edini pravi lek za rane časa. Vsi tisti, ki so v teh povojnih letih delali za obnovo in razvoj Dražgoš, so lahko ponosni na to, kar so naredili in dosegli.

Misel pa že išče dalje, kajti življenje to zahteva. Praznik, ko bo odkrit veličasten spomenik, je samo kratek počitek na poti razvoja, je samo nova vzpodbuda za jutrišnji delovni dan, ko bo treba položiti še kaj asfalta po vasi, napeljati še kak vodovod, električni daljnovod, izboljšati pouk osnovne šole, popestriti družabno in prosvetno življenje, razviti turistično in gostinsko dejavnost in še kaj.

Dražgoše sredi Selške doline so kraj, kjer je na posebno plastičen način pokazano in dokazano, kako iz polpretekle zgodovine raste novi čas, se razvija in cvete življenje v nov in še lepši jutrišnji dan. Mar se niso tudi tu izpolnile besede partizanskega pesnika: »... za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti!«

Resnično, naša svoboda je bila velika zgodovinska možnost za poln razvoj, in to možnost smo dodobra izkoristili!

CIRIL ZUPANC

Takrat, nekaj let po vojni, smo se zgrozili: Gregca je povozil avto! Kje? V Latkovi vasi, na ovinku! Kdo je bil kriv? Voznik avtomobila.

In?

Najbrž bo ob nogo!

Zdravnik Dolinar, ki je v Latkovi vasi doma, mu je nudil takojšnjo pomoč. Odpeljali so ga v bolnišnico. Zdravniki kirurgi so poskusili vse, pa ni uspelo. Mladi Gregec je bil ob nogo. Ze res, da je bil voznik avtomobila kaznovan, Gregčevih muk pa ni moč popisati.

Lep poleten dan je bil. Gregčeva domačija je bila lepo zaokrožena kmetija. Oče je nad vse skrbno gospodaril, mati je bila prava »kmečka dobrotarica«. Rodila je veliko otrok, med njimi tudi Gregca, ki je zrasel v postavnega fantiča. Često je moral s konji po premož na železniško postajo Sempeter. Tako tudi takrat. Vračal se je s polnim vozom velenjskega lignita. Bil je že na polovici poti, takrat pa... Vse se je zgodilo tako iznenada. Gregec je vozil tesno ob desni in ob vozu hodil. Najbrž zato, če bi se konj prestrašil, bi odskočil v levo. Imel je izkušnje, zato je bil previden.

Gregec, kam te je previdnost pripeljala!

Gregca so imeli vsi v Preboldu radi. Vedno je bil nasmejan in rad se je šalil. Bil je lepo razvit kmečki fantič, črnolas in igrivih oči. Kraju, kjer je bil doma, so rekli Spodnji farof. Mogoče zato, ker je malo višje preboldsko župnišče, lahko bi rekli — Zgornji farof, se je Gregec v družbi večkrat pošalil.

Oče so župnik, mati so kuharica, njuni otroci smo pa ministranti. Tudi vojne se je rad spominjal. Še potem, ko se je mučil z otropedsko

nogo in je bil zaposlen kot telefonist v tekstilni tovarni Prebold.

— Kaj hočem, je često skomignil z rameni, noga ni kot mlečni zob. Druga nikoli ne bo zrasla. Bom pa bolj po polzevo lazil po cesti. No, boste videli, še oženil se bom!

In res se je. Dobil je pridno, razumevajočo ženo. Zgradila sta si hi-

šo, dobila otroka; službe pa Gregec kljub težki invalidnosti ni zamenjal. Kadar se mu je stozilo po prijateljih, je krenil po Preboldu. Vsaka družina ga je bila vesela in ko je stopil v gostilno, so prijatelji in znanci klicali:

— Hej, Gregec, tukaj prisedi!

In ko so odpeli kakšno domačo,

SPODNJEFAROVŠKI GREGEC

ko so zvrnili kozarec al' dva, že so bili sredi vojne. Tudi Gregec se je razgovoril. Tisto, kako je vsa družina pomagala partizanom, ni obešal na zvon. Bolj je poudarjal kak dogodek, ki ga je sam doživel.

— Ja, veste, za partizana sem bil najbrž premlad. Delal sem pa zanje. Če ne drugega, sem vsaj letake trosil. »Arduša«, kako sem enkrat policijskega felbebla nasukal. V župnišću je bila policija, mi smo bili kakih sto metrov niže in Nemci so bili trdno prepričani, da nam je strah tako globoko v kosteh, da si proti hosti pogledati ne upamo. Mene so imeli tisti zelenici kar radi. Tudi felbebel, ali kako se mu je že reklo. Vsak dan sem vsaj desetkrat šel mimo župnišča, no ja, mimo farofa, in zmeraj je stal kak policist na pragu. No, tistikrat me ustavi felbebel in me po nemško ogovori:

»Si že videl bandita?«

Menda je bilo konec štirinštiridesetega. Naši so mi povedali, da je z Nemci že davno fuč in zato smo bili tudi bolj korajžni. In sem mu odgovoril.

— Seveda sem videl. Pa ne bandite.

Partizane! Sto, dvesto, tisoč jih je bilo. Sinoči so šli mimo naše hiše. S konji in s težkimi topovi. Slišal sem, ko je njihov oficir dejal: »Policijo bomo napadli.«

Najbrž mi ni verjel, Mogoče pa. Rekel mi je: Puben, tebe je v hlačah ena sama laž. Če bi bilo to res, bi ti imel polne hlače. Zdaj pa kar naprej!

Napravil sem nekaj korakov, rahlo obrnil glavo, videl, da tistega felbebla ni več, jaz pa — šrk po bregu šop letakov. »Arduša«, pa je res še tisti večer zaropotalo.

Zvajga je hrib nad Preboldom. Prav na vrhu so že nekdaj radi kurlili kres. Pa tudi med vojno. Tudi tega se je Gregec rad spominjal.

— Ja, ko so rekli, da smo za puško premladi, smo si pa pobje kak drugega omislili. Vrh Zvajge smo zakurili kres. In to sredi noči. Pa še res je bilo. Na najvidnejši točki smo naložili suhljad in jo polili z bencinom. To je gorelo! Mi pa brž za vrh. Kajti kmalu so zaregljali težki mitraljezi. Ni vrag, zračna razdalja ni bila ravno velika in lahko bi jo kdo skupil.

Včasih je povedal, kako je sredi belega dne prenašal pošto, kako so trosili zastavice, ki so jih sami naredili, potem pa je zamahnil z roko: »Eh, kaj bi govoril, saj nisem bil partizan, bil sem še pravi otrok!«

Tako je bilo s spodnjefarofskim Gregcem. Še ni tako dolgo, ko nas je presunila vest: Gregca je kap! Da, pokopala ga je noga. Saj je bil spretno prikrival, nekje znotraj pa ga je razjedalo. Odšel je, ne da bi kdaj komu potožil; najbrž zato, ker je hotel do kraja ostati — Spodnjefarofski Gregec.

DRAGO KUMER

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

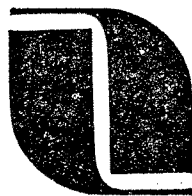
Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

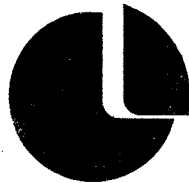
SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

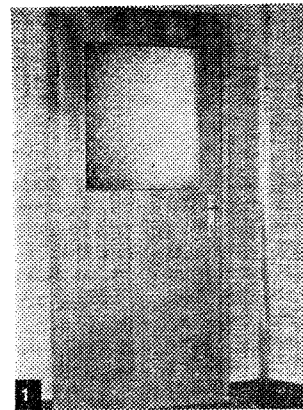

NOVOLES POJEM KVALITETE

lesna
slovenj gradec

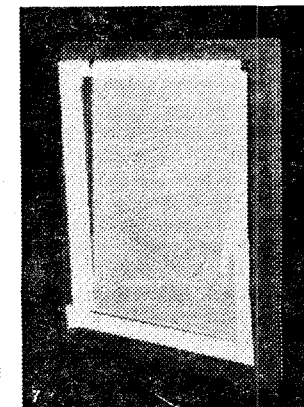
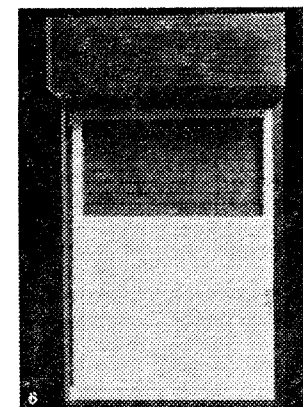
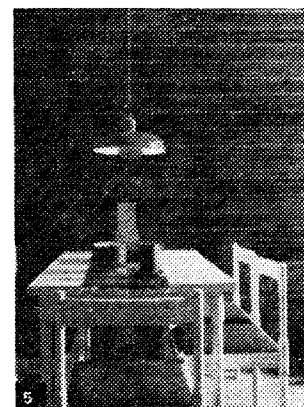
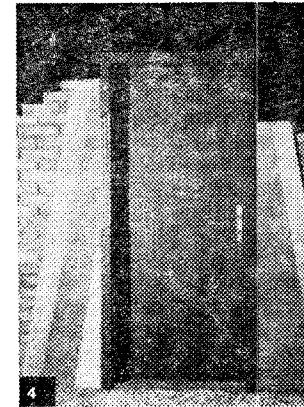
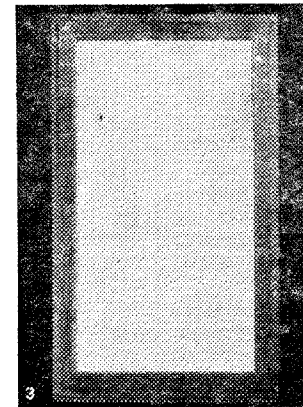
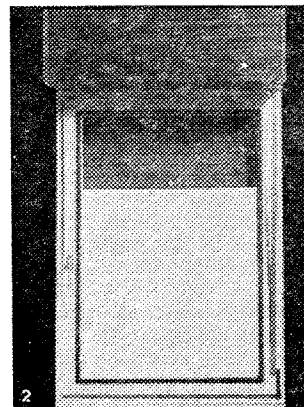
gozdarstvo in
lesna industrija
o. sol. o.

LESNA, SLOVENJ GRADEC, vam s svojimi TOZD nudi:
žagan les iglavcev, ladijski pod, iverne plošče — navadne in oplemenitene, oblažnjeno pohištvo in drugo.

Tukaj vam želimo predstaviti naš program stavbnega pohištva ter stropnih in stenskih oblog.

1, 4 — SUMO vrata
2, 3 — IZOLIR tips okna
3 — Stenske in stropne obloge
6, 7 — INTRO okna

paloma

papirna konfekcija

sladkogorska
sladki vrh

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA
CESTA NA VRHOVCE
TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22.833, CENTRALA 23.015, KOMERCIALA 20.965
OBRAČUN: VIO 22.833, BROD 20.986, OPEKA 22.842, IN. INDO 51.814
TEKOOČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 5011430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

61000 LJUBLJANA, CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

vse vrste opečnih izdelkov za nosilne, predelne stene in stropove ter ostali gradbeni material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, betonske strešnike itd.

Iz nove Tovarne keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in neglazirane keramične ploščice.

Od 1. 7. 1976 do 15. 9. 1976 posluje NON-STOP od 6. do 18., ob sobotah od 6. do 14. ure.

Informacije na tel. 61-965, 61-802, 58-546.

LESNO INDUSTRIJSKI
KOMBINAT

LIKO

VRHNIKA

s svojima TOZD Tovarna vrat Borovnica in Parketarna Verd

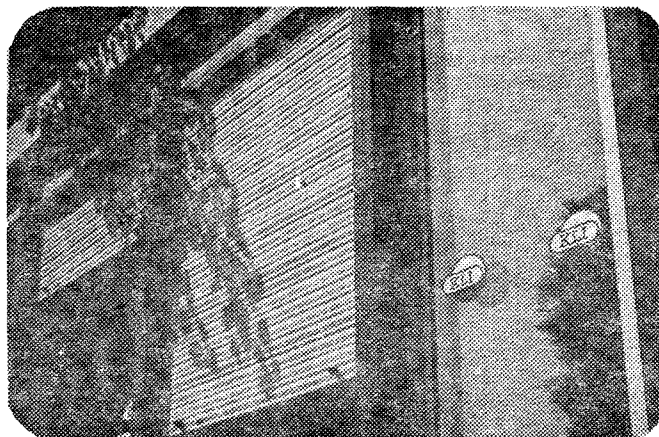
se priporoča cenjenim potrošnikom s svojim kvalitetnim proizvodnim programom;

1. kompletna grundirana sobna vrata serijske proizvodnje za mokro vgraditev
2. kompletna finalizirana sobna vrata za objekte po naročilu za suho vgraditev
3. vhodna in garažna vrata sodobnih oblik iz izbranega lesa framireja, jelovine ali macesna
4. mize in stoli raznih finiše iz prvovrstnega bukovega lesa modernega in kolonialnega tipa
5. žagan les iglavcev in listavcev standardnih dimenzij oziroma razrezan po naročilu

Vse izdelke serijske proizvodnje lahko kupite po konkurenčnih cenah v našem prodajnem skladišču »LIKO-KLI« Jelovškova 17, 61360 Vrhnika, telefon 70-295.

Dolenji
Logatec
tel. 74-260

proizvaja

- vezana okna in balkonska vrata
- enojna okna sodobnih dimenzij in balkonska vrata z izolacijskim steklom
- plastificirane profile in eslinger rolete
- kolonial stole raznih tipov in barv in druge proizvode drobnega pohištva

IMELI SMO LJUDI

Jože Lavrič

V Grosuplju so pokopali 27. maja Jožeta Lavriča iz Spodnje Drage pri Ivančni gorici. Rodil se je leta 1909. Bil je aktivist, nato so ga zaprli in internirali, po vrnitvi pa se je vključil v vrste NOV kot borec Dolenjskega odreda. Bil je invalid in prejel je več odlikovanj.

Mirko Pižent

Na pokopališču v Bukovici pri Novi Gorici so se za vedno poslovili od rezervnega kapetana in borca Prekomorskih brigad Mirka Piženta. Rodil se je leta 1912 v Podnanosu. Pod fašizmom se je dvakrat umaknil čez mejo. Za zasluge v NOB je prejel troje odlikovanj.

Jože Jazbec

Pred nedavnim je v Dupljah nad Lukovico preminil Jože Jazbec. Bil je akti-

vist vsa leta okupacije, kakor tudi vsi člani njegove družine. Leta 1942 je postal prvi predsednik vaškega odbora OF. Sodeloval je tudi pri gradnji partizanske bolnišnice Triglav na Kolovcu.

Alojz Lapajne

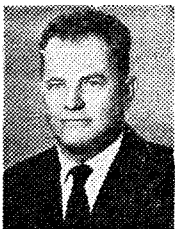
V Izoli so se 14. junija za vedno poslovili od Alojza Lapajne. Rodil se je v Idrijskih Krnicah leta 1920. Ob razpadu Italije je pobegnil iz delavskega bataljona in se 3. oktobra priključil Vojkovi brigadi. Tudi po osvoboditvi je bil vseskozi družbeno aktiven.

Ela Kokalj

V Smartnem pri Litiji so 25. aprila pospremili na zadnji poti Elo Kokalj, rojeno Stok. Rojena je bila leta 1898 na Bregu pri Litiji. Z NOB je začela aktivno sodelovati spomladi leta 1942. Maja 1944 je bila izdana in Nemci so jo izselili z družino vred v taborišče. Oktobra istega leta je pobegnila in se vključila

v ilegalno delo. Dva sinova sta bila partizana; sin Cvetko je padel kot borec. Prejela je dve odlikovanji.

Štefan Brezavšček

Dne 14. junija lani so se v Trzinu za vedno poslovili od Štefana Brezavščka. Njegova planšarska koča na Bistriški planini je kmalu postala pravi obveščevalni center: pri njem so se ustavljali že prvi trziški partizani leta 1941. Po osvoboditvi je opravljal več funkcij v družbenopolitičnih organizacijah.

Alojz Jaklič

V Dobrniču so 21. aprila pokopali Alojza Jakliča. Rodil se je v Šmavru leta 1916. Decembra 1942 je vstopil v Gubčovo brigado. Leta 1944 je bil dodeljen Stajerski brigadi. Leta 1953 je bil demobiliziran s činom kapetana I. razreda. Prejel je štiri vojaška odlikovanja. Po upokojitvi je aktivno sodeloval pri utrjevanju naše družbe

Janez Dolinšek

V Mengšu je pred kratkim preminil Janez Dolinšek. Ze leta 1942 je postala

njegova hišica varno zavetje naših borcev. Tja je hodil zdraviti partizane tudi mengeški zdravnik dr. Zajc. Naslednje leto sta odšla v partizane dva Janezova sinova. Po sinovi smrti so ga Nemci odgnali v taborišče Aichting. Za svoje delo je prejel več odlikovanj.

Friderik Di Bon

V Novi Gorici je 6. maja preminil Friderik Di Bon. Rodil se je v Benetkah leta 1918. V Solkanu se je izučil za mehanika. Ob kapitulaciji Italije je odšel v partizane. Kmalu je postal četni komandir in zatem namestnik bataljonskega poveljnika. Zadnje leto vojne je bil poveljnik Komande mesta Tolmin. Prejel je več odlikovanj.

Franček Kajnc

Letošnjo pomlad je v Ljubljani preminil inž. Franček Kajnc-Vito. Rodil se je leta 1923 v Veliki Nedelji pri Ormožu. Starši so bili siromašni viničarji. Spomladi leta 1943 se je povezal z OF in nekaj mesecev zatem je odšel v partizane. V Muretcih je vodil partizansko tehniko ptujskega okrožja. Leta 1944 je postal sekretar KPS okraja Ormož.

PREBERITE

DOPOLNITEV K ČLANKU »ŠE UTRIPA SRCE UPORA«

V prejšnji številki smo objavili članek »Še utripa srce upora«. Nehote smo pri tem storili krivico ZZB NOV Nova Gorica, za katero ne velja ugotovitev, da njenih predstavnikov ni bilo na slavnosti na Vogrskem. Prišla sta člana predsedstva Vlado Stepančič in Ciril Bavčar. Borčevska organizacija je torej izvzeta iz naše pripombe.

IŠČEM TOVARIŠE

Fotografija, ki vam jo pošiljam, je nastala v Barletti pri Bariju 19. februarja 1945. Tja so me z letalom pripeljali iz Babnega polja, in sicer 26. julija 1944. leta, z ranjenimi borci in z bolniki — partizani.

Zelo bi bil vesel, če bi se mi javili tovariši, s katerimi smo bili skupaj v bolnišnici.

Jaz sedim na klopi s prekrižanimi rokami, za menoj stoji Jurica z Dolenjskega pri Sv. Križu. Zanima me tudi fant, ki je na postelji: star je nekaj več kot šestnajst let, doma nekje iz Vipave in je bil huje ranjen v hrbtenico. Prvi od leve pro-

ti desni je Lojze Breščak, ki zdaj stanuje v Renčah pri Gorici. Tisti, ki ima na glavi okroglo čepico, pa je angleški vojak, tudi ranjenec, drugih tovarišev oziroma njihovih imen ne več ne spominjam.

Prosim, da se mi tovariši, ki so na fotografiji, javijo na naslov: Štefan Bajt, Električniška 11, p. Kamnica pri Mariboru.

VABILO

Ob 34. obletnici ustanovitve vabimo borce, komandirje, komandante in politične komisarje 1. slovenske proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča, da se udeležijo tradicionalnega srečanja z vojniki sedanje enote Toneta Tomšiča, ki bo 16. julija v vojašnici Borisa Kidriča v Senti. Vidu pri Ljubljani z začetkom ob 10. uri.

Pripominjamo, da se boste lahko ob tej priložnosti naročili na knjigo Francija Strleta VELIKI FINALE NA KOROŠKEM, ki opisuje končne boje Tomšičeve in drugih enot v Mislinjski, Mežiški in obdravski dolini.

Odbor I. SPUB Toneta Tomšiča

OBVESTILO

Odbor jurišnega bataljona 31. divizije obvešča vse borce bataljona, svoje padlih in umrlih borcev, da je pisatelj Tone Svetina zaključil s pisanjem rokopisa romansirane kro-

nike »Ognjeni plaz«, ki bo to kot knjiga predvidoma izšla v založbi Borec v začetku naslednjega leta.

Pred dnevi je drugi del knjige začel izhajati v obliki podlistka v Ljubljanskem dnevniku. Zato odbor in pisec prosi vse, da spremljajo objave in če imajo na tekst kakršnekoli pripombe ali predloge, da le te lahko pisмено posredujejo neposredno Tonetu Svetini ali Zdravku Vidrihu, (Mlinska 10, Bled, Majde Vrhovnikove 24, Ljubljana).

Samo tako bodo dejanja v knjigi resničen odraz življenja in borbe te mlade udarne enote.

V ZAGRADCU PRAZNUJEJO

V Zagradcu praznujejo svoj krajevni praznik 16. julija.

Takrat se spominjajo dni, ko je prva četa pod vodstvom komandirja Efenke in prvega udarnega bataljona Toneta Tomšiča pod vodstvom tovariša Dakija in nekaj partizanov iz Dolenjskega odreda pri vasi Marinka vas med Zagradcem in Krko napadli močno italijansko kolono, ki je bila namenjena na Krko. Pri tem napadu je padlo precej italijanskih vojakov, med njimi tudi nekaj oficirjev. Italijani so 15. avgusta 1942. leta iz maščevanja na istem mestu ustrelili štiri talce.

ZB NOV Zagradec

UDELEŽENCEM VIŠJEGA ZDROŽENEGA TEČAJA IZOS

V Ljubljani je 1946. leta potekal Viški združni tečaj, ki ga je organiziral Inicijativni odbor za Slovenijo (IZOS) pod vodstvom prvoborca Maksa Krmelja. Udeleženci tega tečaja so bili borci in terenski politični delavci. Ker ob trideseti obletnici tečaja pripravljamo srečanja, prosimo vse udeležence imenovanega tečaja, da pošljejo svoje naslove (oziroma se javijo po telefonu) na: Janez Konjar, Partizanska pot 42, p. Litija, telefon 061/88383.

PRAVNA POSVETOVALNICA

POTREBUJETE PREVOZNO SREDSTVO

S. Š., Ljubljana

Vprašanje: Ste borec NOV in 70-odstotni vojaški invalid, zaradi spodnjih udov pa ste nezmožni za hojo. Stari ste že 87 let in nimate lastnih sredstev, zanima vas pa, ali bi lahko dobili avtomobil, ki bi ga vozil vaš nečak.

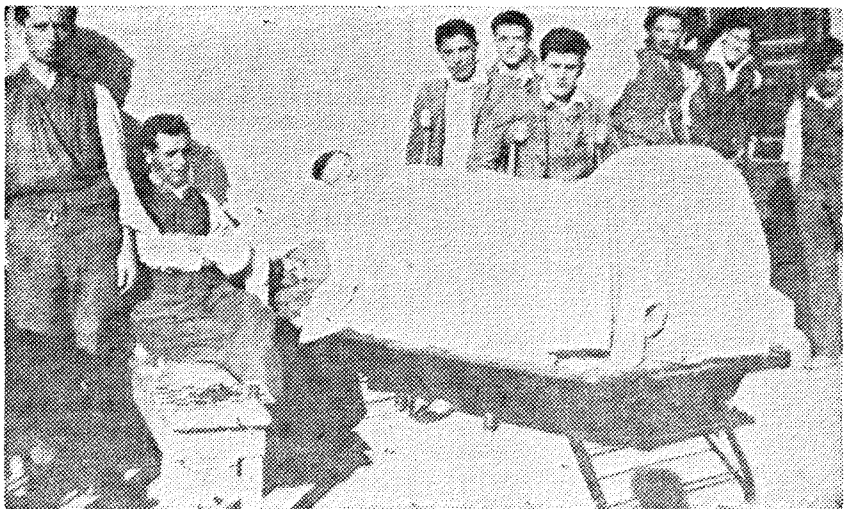
Odgovor: Če je vaša invalidnost v tem, da so okvarjene spodnje okončine, imate pri nakupu avtomobila na jugoslovanskem trgu pravico do povračila. To povračilo bi pri vas kot 70 % invalidu znašalo 30 % vrednosti osebnega avtomobila jugoslovanske proizvodnje do 1000 ccm, v izjemnem primeru pa bi se povečalo še za 10 %, če redni dohodki ne presegajo na družinskega člana 50 % povprečnega mesečnega dohodka zaposlenih iz prejšnjega leta. Obrnite se na Republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov.

UPOKOJITEV VOJAŠKEGA INVALIDA

T. I., Boh. Bistrica

Vprašanje: V NOV ste vstopili maja 1944 in bili istega leta ranjeni v nogo, zaradi česar ste ostali vojaški invalid. Najprej ste bili 50 % vojaški invalid, leta 1955 pa vam je bila priznana 60-odstotna invalidnost. Stari ste 50 let in zaposleni nepretrgoma od leta 1947 dalje, zato bi želeli vedeti, ali se lahko upokojite ter ali vam lahko žena odstopi nekaj delovne dobe.

Odgovor: Ker ne vemo ali imate priznano posebno dobo za sodelovanje v NOV lahko ugotovimo le, da imate 29 let delovne dobe, od leta 1955 dalje pa, ko ste postali invalid VI. skupine, pa se vam zavarovalna doba šteje s povečanjem, to je, da se 12 mesecev dejanskega dela šteje za 15 mesecev zavarovalne dobe. To bi naneslo še približno 5 let, kar pa za upokožitev še ne zadošča, saj morate imeti 40 let zavarovalne dobe. Žena pa vam svoje delovne dobe ne more odstopiti ali kako drugače prenesti.

Ko se je junij močno prevesil v drugo polovico, so prišli na republiški taborniški mnogoboj v Šmihel pri Novem mestu taborniki od četrtega pa tja do štiridesetega leta, ki so se postavljali tekmovalne ekipe. Kot vsako leto so preizkusili svoje moči in preverili znanja iz programa svoje taborniške organizacije. Vseh je bilo blizu petsto. Prišli so iz štirinajstih taborniških odredov, iz vseh enajstih področij, kjer so se na tekmovanjih že izkazali kot najboljši.

Prvi dan srečanja, ki je trajalo štiri dni, je bil slovesen.

Po pozdravu Marjana Dobovška, dolgoletnega tabornika, je novomeška tabornica dvignila na drog zastavo, v avlo herojev pa so taborniki odnesli venec, v spomin na vse, ki so v narodnoosvobodilnem boju žrtvovali življenja za življenje mladih danes. Za življenje, v katerega vnašajo taborniki njihove dragocene izkušnje, katerim so partizani vzor, kako je treba ljubiti domovino in se usposablja za varovanje naše svobode.

Po ogledu Novega mesta, ki se je od osvoboditve do danes razvilo v lepo, pravo mesto, so se sešli na taborniškem večeru. Tu so bili murni, ki jim sicer pravimo cicibani, pa medvedki in čebelice, mlajši in starejši taborniki in klubovci. Vsi taborniki so namreč razdeljeni po starosti v posamezne kategorije članstva in njihovi starosti je prilagojen splošni taborniški in tudi tekmovalni program.

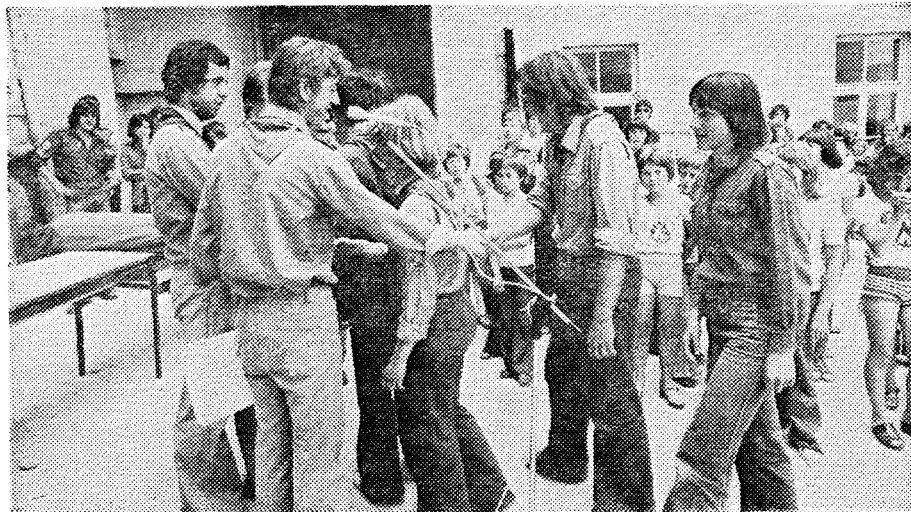
Naslednji dan se je začelo delovno jutro. Na vrsti so bile preizkušnje znanja, ki jih zajema taborniški mnogoboj. Orientacijski pohod, postavljanje šotorov, signalizacija, lokostrelstvo, streljanje... Le vaja dela mošta in prav v teh dneh so se taborniki in klubovci izkazali, kakšni moštri so, kakšno teoretično znanje so si med letom pridobili na vodovih in klubovih sestankih in kako pogosto in temeljito so to znanje preizkušali in poglobljali v naravi, na srečanjih z drugimi odredi in na najrazličnejših tekmovanjih.

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Preverjanje sposobnosti

Z republiškega taborniškega mnogoboja v Novem mestu

Orientacijski pohod je ena izmed pomembnejših vrst tekmovalnega programa. Znati je treba uporabljati kompas, zemljevid, varno prečkati »mnsko polje«, najti kontrolne postaje, narisati krogi, znati streljati, izdelati bivač za prenočevanje in še kaj. Dobro morajo poznati naravo, zakonitosti v njej in jo tudi znati varovati. Ker so ljubitelji narave, svoj odnos do nje potrjujejo na vsakem koraku. Tako je bilo tudi na letošnjem mnogoboju.

Pomembna veščina mnogoboja je tudi postavljanje šotorov. Najboljši tekmovalni skupini je »vstala« šotor v dveh minutah in 15 sekundah. Komisija, ki je merila čas in ocenjevala

natančnost opravljenega dela, je ostala brez pripomb. Letos so dodali v program tudi postavljanje šotorov iz šotork, zvrstila pa so se tudi tekmovanja v lokostrelstvu, športnih igrah, na kulturnem področju pa v kvizu — za nagrado revije M.

Mlajši, medvedki in čebelice, so se izkazali, da znajo spretno pripraviti in prižgati taborni ogenj, pokazali so, kako znajo premagovati ovire, kako uloviti lisico. Pomerili so se tudi v lokostrelstvu, v orientacijskem pohodu, v igrah z žogo, v šaljivem tekmovanju in v tekmovanju za nagrado Pionirskega lista, kjer so se morali izkazati v moči, hitrosti in spretnosti. Pri skupinskem risanju na temo »Kaj

mi je pri tabornikih najbolj všeč« so prišli na račun dobri risarji, pri izdelovanju pustnih mask pa domiselni oblikovalci. Tu so se jim pridružili tudi murni in skupaj so se našemljene odpravili skozi vas — v veselje Šmihelčanov in seveda tudi v lastno zadovoljstvo. Poleg tega so se murni nad vse potrudili, da so našli skriti zaklad, izdelovali pa so tudi lepljenko in sodelovali v šaljivem tekmovanju.

Negovanje tradicij narodnoosvobodilnega boja je ena bistvenih dejavnosti taborniške organizacije. Tokrat so si mlajši na dopoldanskem in starejši na popoldanskem izletu ogledali tudi Bazo 20, edinstven pomnik naše revolucije...

O vrednosti socialistične vzgoje mladih v taborniški organizaciji kdaj kaj preberemo, kdaj kaj slišimo, to dejstvo pa še ni povsod prodrl v zavest vseh tistih, ki režejo organizaciji kruh. Brez šotorov in druge preprote opreme in prostorov, kljub taborniški skromnosti in iznajdljivosti, organizacija ne more povsod živeti tako, kot bi želeli. Bolj bi morali upoštevati, da program taborniške organizacije zajema nešteto elementov obrambne vzgoje, vzgoje mladih za splošni ljudski odpor, negovanje tradicij narodnoosvobodilnega boja in znanja za pomoč ljudem ob naravnih nesrečah. Kaj pomeni taborniška vzgoja in tudi oprema, se je pokazalo ob nedavnem potresu v Posočju. Taborniki so s šotori prvi priskočili na pomoč Tolmincem in jih oskrbeli s platneno streho v največji stiski.

Vsa ta dejstva nam bi morala biti vodilo, da bi taborniški in podobnim specializiranim organizacijam nudili več pomoči, jim posvetili več pozornosti in jim — ne nazadnje — pri razporejanju sredstev odrezali večji kos kruha. Vsi mentorji in mladi brezplačno posvečajo svoj prosti čas dejavnosti v taborniški organizaciji in z bogatim, z življenjem povezanim programom, skrbijo za organizirano preživljanje prostega časa otrok in mladine.

Prav bi bilo, da bi povsod pošteno ovrednotili njihovo delo!

MARTA LEŠNIAK

Bila sta zaprta

Takšni so spomini Franciške in Franca Rejca iz Kopra, ki se jih lahko s ponosom spominjata

Franciška in Franc Rejec sta se rodila v Črnem vrhu nad Idrijo, sedaj pa živita v Kopru, kjer sem ju obiskal.

Oba sta bila doma iz bajtarske družine in sta že v mladosti okusila grenkobo revščine. Franc je od 1924. leta služil v italijanski vojski v Livornu, po vrnitvi pa se je začelo njegovo politično delovanje. V Logatcu se je izučil za knjigoveza. Delal je pri stricu, a ni bil

Franco Pivk, Jakob Rudolf, Franc Rejec, Simon Kavčič in Ivan Lampe. Proces se je šele po poldrugem letu po aretaciji odvijal v Rimu. Medtem je bil Franc Rejec zaprt v Vidmu, Kopru in Rimu. Na procesu je bil Pivk kaznovan s šestindvajsetimi leti zapore, Kavčič in Rejec na šest let zapore, Rudolf in Lampe pa sta bila oproščena. V odsotnosti so sodili tudi Antonu Rejcu in ga obsodili na trideset let zaporne kazni.

Franc Rejec je bil v zaporu dve leti, potem pa so ga izpustili.

Kljub strogemu političnemu nadzoru mu je 1937. leta uspelo pobegniti v Jugoslavijo. Eno leto je živel po Ljubljani brez zaposlitve. Kmalu zatem je prišla v Ljubljano tudi Franciška, s katero se je poročil že 1943. leta. S seboj je pripeljala sina. Z upanjem, da se bodo življenjske razmere le izboljšale, se je Franc zaposlil. Kakšno težavno življenje je imela Franciška s sinom do tega trenutka, pa ni potrebno posebej poudarjati. Ker se je Franc v mladosti izučil tudi mlekarskega poklica, sta lahko v Ljubljani odprla majhno mlekarno.

Toda prišel je april 1941 in z njim vojna.

Franca so aretirali že 26. aprila 1941. V Coroneu je bil zaprt šest mesecev, potem pa so ga odpeljali v Pesticci na Kalabrijo. Tam so bile razmere obupne, predvsem zaradi malarije, ki je zahtevala mnogo žrtev. Dne 13. septembra 1943 se je znašel v Tarantu, kamor so prihajali Primorci, ki so bili v internaciji. Bilo jih je nekaj tisoč. Po dveh tednih so jih prepeljali v Bari, tovariš Rejec pa je odšel v Gravino, kjer je bila

partizanska baza. Konec vojne je dočkal na letališču pri Bariju.

Ves ta čas je tovarišica Franciška aktivno sodelovala v narodnoosvobodilnem gibanju, z Osvobodilno fronto.

Mlekarnica je bila na primernem mestu, zato so se tam zbirala pisma, paketi, tiskovine, orožje in še marsikaj, kar je koristilo boju za svobodo. Leta 1942 so fašisti nenadoma preiskali trgovino. Našli so pismo, v katerem je bil Slovenski poročevalec. Zato so Franciško Rejec odvedli. Zasliševali so jo in hoteli zvedeti, kdo bo prišel po tisto pismo. Določili so tudi svojega agenta, ki naj bi naslednji dan odšel s Franciško in čakal človeka, kateremu bi morala oddati gradivo. Seveda je kurir prišel, vendar je opazil znak, ki mu ga je dala Franciška, pa tudi agent se mu je zdel sumljiv, zato je ni ogovoril. Kupil je

nekaj malega in odšel. Policija je še enkrat temeljito preiskala hišo, a k sreči niso našli nič drugega, čeprav je bilo v hiši skritega precej materiala.

Kljub temu so tovarišico Franciško 11. novembra 1942. leta odpeljali v Belgijsko vojašnico v Ljubljani. Tam je bila zaprta do procesa, na katerem je bila obsojena na dvanajst let zapore. Pripeljali so jo v Koper, kjer je bila tri tedne, nato pa v Benetke, kjer je ostala do 2. februarja 1944, ko so s posredovanjem Rdečega križa izpustili skoraj vse zapornice.

Franciška Rejec se je vrnila v Ljubljano in se zopet takoj vključila v narodnoosvobodilno gibanje, predvsem je delala z Zitherlovo mamo.

Z velikim navdušenjem se spominja 9. maja, dneva zmage. »Bilo je nepozabno,« pravi. Še srečnejša pa je bila, ko se je vrnil mož. Franc Rejec se je ob tem nasmehnil in skromno dodal: »Storila sva, kar je bilo v najini moči in tako vsaj malo prispevala k vsemu, kar imamo danes, imamo pa veliko.«

Takšni so spomini Franciške in Franca Rejca iz Kopra, ki se jih lahko s ponosom spominjata.

Foto in tekst:
SLAVKO HREN

ZELENI PLANET

Malo pred koncem šolskega leta smo se zbrali na šolskem dvorišču podružnične šole v Črničah učenci iz Črnič in Raven, od prvega do osmega razreda, da bi opravili očistično akcijo »zeleni planet«, opleli gredice pred šolo in živo mejo ter uredili šolsko dvorišče.

Bili smo pridni in tudi vzdušje je bilo prijetno, pa nobenemu ni bilo žal, da je sodeloval v akciji, ki smo jo sklenili pred določenim časom.

Upamo, da je akcija dosegla svoj namen: da bi bilo naše okolje čim lepše in da bi s svojim vzgledom tudi starejše vzpodbujali k boljšemu odnosu do narave!

IRENA VALIČ
TEJA KUKANJA

prijavljen. Po zvezah je pošiljal knjige po vsej Primorski. Leta 1934 so Italijani odkrili tajno delovanje in sledilo je štirinajst aretacij.

Med aretiranimi je bil tudi Franc... Vse so odpeljali v videmske zapore.

Po zaslišanju so pet Slovencev postavili pred posebno sodišče. To so bili:

TV-15 ZA MLADINO

Kurirček Sine

Bil je vzgled vsem poznejšim brigadnim kurirjem in po njem, Janezu Mraku, se imenuje tudi osnovna šola na Vrhniki

To mi je pripovedoval Jože Butara, upokojeni polkovnik milice iz Novega mesta.

Decembra 1943. leta je imela 12. slovenska narodnoosvobodilna brigada svoje položaje na južnem pobočju Trške gore ter dalje proti Šmarjeti in proti Novemu mestu — Bršljinu.

V Novem mestu je bila močna sovražnikova postojanka domobrancev in Nemcev. Gubčeva in Cankarjeva brigada sta napadli postojanko v Novem mestu, 12. slovenska narodnoosvobodilna brigada pa je imela nalogo, da prepreči sovražnikovim kolonom pot iz Šmarjete proti Novemu mestu in s tem bi preprečili obkoljeni posadki tudi pomoč. Sovražnik je vsakodnevno poskušal prodreti ob cesti Šmarjeta—Novo mesto, saj so želeli pomagati obkoljeni posadki, pogumni borci 12. slovenske narodnoosvobodilne brigade pa so jih vsakikrat odbili in pognali nazaj proti Šmarjeti in Sevnici.

V tem času je bil tovariš Butara namestnik komisarja bataljona.

V brigadi je bil tudi dvanajstletni Janezek, partizani so ga imenovali Sine. Doma je bil z Notranjskega. K partizanom je odšel skupaj z očetom. Razšla sta se med roško ofenzivo. Janezek se je priključil dolenskim partizanom, v 12. slovensko narodnoosvobodilno brigado pa je prišel po italijanski okupaciji. Med borci je bil zelo priljubljen. Za vsako akcijo se je javil prvi. Bil je drzen in borben, zato je bil kmalu imenovan za štabnega kurirja.

Bilo je nekako v sredini decembra 1943. leta, ko se je do Kronovega pripeljalo šestinideset kamionov Nemcev in domobrancev, namenjenih proti Novemu mestu. Enote 2. bataljona 12. slovenske narodnoosvobodilne brigade so sovražnika takoj napadle. Na pomoč je prišel 1. bataljon.

Medtem je kurirček Sine nesel važno sporočilo enoti Gubčeve brigade, ki se je nahajala na Kuzarjevem Kalu. Ko je prečkal železniško progo in cesto v bližini Zabjaka, je padel v zasedo. Belj so takoj vedeli, da mora biti ta partizanček kurir. Bil je vojaško obleden, na glavi je imel titovko, na njej

pa rdečo zvezdo. Bil je oborožen. Domobranci so ga pozivali, naj počaka, on pa je tekkel v smeri Kuzarjevega Kalu. Izdajalci so streljali za njim, on pa je streljal nazaj. Bil je hudo ranjen. Ko so domobranci tekli proti njemu, je v zadnjem trenutku pojedel napisano sporočilo. To jih je tako razjezilo, da so mu zlomili roke, noge in vse kosti.

Točne podatke o tem žalostnem do-

POGOVOR

»Ata! Nekaj te bom vprašala!«

»Kar vprašaj!«

»Povej mi nekaj o stricu, ki je padel v vojni!«

»Bil je stražar partizanske bolnišnice v Krnicah.«

»Kje je bila ta bolnišnica?«

»Bila je v hiši, ki ji pravijo po domače v Peklu.«

»In kaj se je potem zgodilo?«

»Tvoj stric je ugotovil, da se bližajo Nemci. Hitro je stekel, da bi o tem obvestil tovariše v bolnišnici. Toda Nemci so bili zelo blizu in so ga opazili. Začeli so streljati. Kmalu se je stric mrtev zgrudil.«

»Kaj se je zgodilo z ranjenci?«

»V bolnišnici so slišali strele in se tako pravočasno umaknili.«

MARIJA TUSAR

godku je zbral obveščevalni center štaba 12. slovenske narodnoosvobodilne brigade, ki je bila 7. marca 1943 proglašena za udarno.

Sine je bil vzgled poznejšim brigadnim kurirjem. Pokazal je, kako je treba čuvati važna sporočila, da ne pridejo sovražniku v roke. Po njem — Janezu Mraku — se imenuje tudi osnovna šola na Vrhniki.

LILJANA MOŽE

KRAMLJANJE

Ceprav ste se res oglasili nekoliko pozno, kot pravite tudi sami, smo se poslane fotografije s sprejema najmlajših iz bratskih republik, ki ste ga dan pred srečanjem jugoslovanskih pionirjev v Vas—Fari z mnogo topline pripravili v Ribnici in v izvedbi katerega je sodelovala tudi vaša šola, zelo razveselili.

»Naša mlada srca kar pojejo od sreče, kajti sedaj imamo priložnost, da najdemo nove tovariše in prijatelje, da navežemo nova poznanstva,« je v pozdravnem govoru takrat dejala Mirjam Klemenc, predsednica pionirskega odreda »Anton Majnik« na vaši šoli, ki nosi ime Franceta Prešerna. »Radi bi se z vami pogovorili o najrazličnejših stvarih, o šoli, o vašem mestu, o vaših navadah in običajih. Radi bi zve-

Folklorna skupina osnovne šole »Kariolan Doban« iz Kuštilja pri Vrhu v romunskih narodnih nošah.

deli, kakšen je svet zunaj naše republike. Ne bo težko. Le malo dobre volje in jeziček bo stekel kot namazan. Tudi smeha ne bo manjkalo, saj smo Ribničani znani šaljevc.«

S temi besedami ste jih pozdravili in z željo, da bi se med vami dobro počutili, da bi iz vašega kraja ponesli domov lepe vtise.

In še vprašanje: So se vam gostje že kaj oglasili?

Nekoliko pozni smo tudi z objavo vesti o pripravah na obrambni dan na osnovni šoli Mirana Jarca iz Črnomlja, ki so nam jo poslali člani tamkajšnjega novinarskega krožka.

»Dolžnost in čast slehernega državljana je pripravljeno, da brani domovino, če bi bilo potrebno!« ste med drugim zapisali.

Zapisali ste tudi, da namerate kar najboljše izvesti obrambni dan in da boste ob tej priložnosti pripravili tudi razstavo knjig, revij in fotografij iz vojaškega življenja, sestavek »Obrambni dan«, ki ste nam ga poslali nekaj dni kasneje, pa danes na mladinski strani našega časnika objavljamo kar v celoti.

In ko boste, dragi mladi Črnomalčani, v jeseni nadaljevali začeto delo, se zopet ogasite!

V današnji številki objavljamo tudi sestavek Lilijane Može »Kurirček Sine« in ker bi želeli v eni prihodnjih številke ta pretresljivi spomin dopolniti s fotografijo prosimo najmlajše iz vrhniške osnovne šole, ki nosi njegovo ime, da nam fotografijo Janeza Mraka—Sinega pošljejo na naslov: »TV 15 za mladino«, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 28.

Lepo pozdravljeni!

Milica

Obrambni dan

V pripravi in izvedbi so sodelovali in nam veliko pomagali: predstavnik garnizije »Bela krajina«, predstavniki ZRVS, gasilci in vojni odsek občinske skupščine Črnomelj

Ceprav živimo v svobodni državi, moramo biti v stalni pripravljenosti, da branimo našo domovino, če bi bilo to potrebno. Zato vse šole organizirajo obrambne dneve in tudi na naši šoli v Črnomlju, ki nosi ime Mirana Jarca, smo imeli obrambni dan.

Ob tej priložnosti smo odprli razstavo knjig, revij in fotografij iz vojaškega življenja, člani delovne skupnosti naše šole pa so imeli demonstracijo uporabe gasilskih aparatov ter vajo obeh ekip civilne zaščite.

Za nas učence se je pričel obrambni dan nekaj minut po osmi uri, ko nas je iz šolskih klopi poklical alarm. Prestrašeni smo se pognali v zaklonišče, ki je nedaleč od šole, v bližini gozda. Umik smo vzeli zelo resno. »Ranjenci« so kaj hitro popadali na tla in mladi člani Rdečega križa so jim morali kar med potjo nuditi prvo pomoč.

V zaklonišču nas je komandir razrednega voda prešel in ugotovil, koliko je ranjencev. Ko je bila nevarnost mimo, smo se vrnili pred šolo in se postavili na zborna mesta. Komandirji so poročali o številčnem stanju posameznih razredov, komandant vseh vodov pa je povedal, da v šoli ni veliko poškodb. Le malo so bila pokvarjena vrata, razmetani stoli ter klopi. Zvedeli smo tudi, da smo šolo izpraznili v petinštiridesetih sekundah.

»Komandirji vodov, odpeljite svoje tovariše na določena mesta!« smo zaslili.

Prvi so začeli z delom »bombaš«, pa tudi »strelci« so se trudili, da bi zadeli v črno polje.

Na obrambnem dnevu je bilo ranjenih štirinajst učencev, zato so imele ekipe prve pomoči dosti dela. Najprej so se lotile najnujnejših primerov. To so bile hude krvavitve, opekline in druge rane. Pri njihovem delu so jih nadzorovali: vojaški zdravnik, bolničarja in tovarišica mentorica. Potem so ranjene tovariše odnesli v ambulantni šotor, ki so ga postavili taborniki.

Tudi v štabu je bilo zelo živahno, saj so kurirji kar naprej prinašali in odnašali pomembna sporočila.

Učenci nižjih razredov pa so uspešno izvedli obrambni dan v obliki orientacijskih pohodov in tekmovanj. Njihovi kurirji so s skrivno pošto o podatkih s terena obveščali štab. Med drugim so povedali, da so izpraznili šolo v šestinsedemdesetih sekundah. Zr-

V KUMROVCU

Ob koncu letošnjega šolskega leta smo se učenci osnovne šole iz Sentrupertu odločili, da bomo obiskali Kumrovec.

Odpeljali smo se s posebnim vlakom.

V Kumrovcu smo si ogledali rojstno hišo tovariša Tita, nato pa smo krenili do Doma borcev in mladine Jugoslavije v Kumrovcu. Tam smo si v manjši dvorani ogledali kratek film in reportažo z obiskov tovariša Tita v drugih državah.

Izlet je bil zelo zanimiv.

MILICA KOŠČAK

tev niso imeli, pač pa enega »ranjenca«, ki so mu pravočasno nudili prvo pomoč.

Ko smo nalogo izvršili, smo si najprej potešili lakoto (mislimo, da smo malico pošteno zaslužili!) in potem pregledali uspehe obrambnega dne, s katerimi smo lahko več kot zadovoljni.

V pripravi in izvedbi so sodelovali in nam veliko pomagali: predstavniki garnizije »Bela krajina«, predstavniki ZRVS, gasilni in vojni odsek občinske skupščine Črnomelj.

NOVINARSKI KROŽEK,
OSNOVNA ŠOLA »MIRANA JARCA«
IZ ČRNOMLJA

TV-15 ZA MLADINO

PODOBE NAŠIH LJUDI

Alenka Nedog

Ko se danes, v tem, za nas nerazumljivem in strahotnem trenutku, v imenu vseh, predvsem pa tvojih soborcev, poslednjič poslavljamo od tebe, bom z veliko težavo izpolnil to svojo poslanstvo. Ne zameri, draga Alenka, če z ničevostjo izgovorjenih besed, ki jih v svojem življenju nisi marala in navzlic stiski v grlu, ko mi besede zastajajo v njem, vendarle poskušam obuditi delček tvoje izredno bogate, pa čeprav kratke življenjske poti.

Zahvaljujoč okolnostim, sosedstvu za Bežigradom in otroštvu, v katerem smo se skupaj brezskrbno igrali, še bolj pa vojni vihuri 1941. leta in vsemu tistemu, kar je njej sledilo, se imam vsaj jaz osebno zahvaliti, da lahko danes in v mislih na tebe, razmišljam celo o tvojih letih otroštva.

O času, ko je našo igro in življenje otrok ter delo v šolskih klopih oskrunila vojna. Ti si bila v tem času med nami najmlajša, slabotna in neobogljeno dekletce, ki pa ti je mladinska organizacija za Bežigradom že v prvih začetkih svojega delovanja proti okupatorju zaupala stvari, ki jim marsikateri odrasel človek v tem tako usodnem času ni bil kos.

Z nami si hodila na razne akcije, razširjala tisk Osvobodilne fronte, trosila letake, pisala parole, prenašala pošto, hrabrila in povezovala v gibanje drugo mladino tega območja. Na tvojem domu in zahvaljujoč tvojim staršem, smo pri vas imeli ilegalne sestance. In ko je spomladi 1942. leta večina mladincev tega terena odšla k partizanom, si ti sama, z nekaj mladinci in mladinkami, ostala na njem. Skupaj z njimi si se še naprej vključevala v vse tiste akcije in dejavnosti, ki sta jih načrtovali in izvajali KP in OF. Tvoja zagnanost, privrženost hotenjem OF in velika vera v oboroženo zmago našega ljudstva, so bile tvoje neomajne vrline, ki so te po kapitulaciji Italije 1943. leta pripeljale v oboroženi boj proti okupatorju naše zasužnjene domovine.

Komaj šestnajst let si imela te

daj, ko si se kot borka vključila v Ljubljansko brigado.

Naj še povem, da si hodila na stražo, v zasede, se bojevala, ležala v snegu in dežju, prezeblala in lačna. Da si kot borka brigade previharila našo domovino po dolgem in počez, našo Dolenjsko, Suho krajino, Notranjsko, Belo krajino, da si se bojevala v Gorskem Kotaru-Kordunu in da ti je bila poleg vseh tegob in nenehnih bojov naloženih še cela vrsta opravil in obveznosti. Da si bila bolničarka v bataljonu in nato v brigadi in da si s svojo neustrašnostjo, pogumom in ne-sebičnostjo rešila mnoga predragoceva življenja. Da si bila hkrati prav tako dobra mladinska funkcionarka, ki je znala s svojo izgovorjeno ali pisano besedo vplivati na svoje sobor-

V spomin

ce, jim vlivati poguma in volje, hrabriti in svetovati, predvsem pa jasno vidno kazati na cilje, za katere smo se vsi skupaj bojevali.

Ne, vsega tega ne bom našteval!

Preveč je bilo stvari, ki bi jih moral omenjati in ki so tako neposredno povezane s tvojim imenom. Stvari, ki jih poznamo mladinci s tvojega terena in tvoji soborci Ljubljanske brigade ter drugih enot. Stvari, ki jih prav tako dobro in morda še bolje, poznajo tvoji povojni sodelavci in soustvarjalci našega jutrišnjega dne.

In še nekaj bi ti rad povedal, kar si borci med seboj in za časa življenja navadno ne govorimo.

Ob obujanju spominov na veličino naše nečloveške borbe, žrtev in zatajevanj, ob njenih uspehih in zmagah, namreč vse preveč pozabljamo ali ne vidimo tistih, brez katerih vse to ne bi bilo mogoče. Ne vidimo človeka. In eden takšnih ljudi si bila prav ti, draga Alenka! Premalo ali nič ne znamo ovrednotiti tistih lastnosti v človeku, ki so mu narekovala stopiti na pot, kakršna je bila tvoja. Velika, privzgojena ljubezen do domovine, ki si jo gojila in ki sta jo v tebi oblikovala že tvoj oče in tvoja mati, poštenost in neverjetno izostren posluš ter občutek do krivic, hkrati pa veliko zaupanje v ljudi in v tovarištvo, so bile v temi odločujoče vrednote, ki ti niso dovoljevale omahovanj in strahu, pa čeprav in mnogokrat bi te to lahko stalo življenje.

V ilegalnem in nato v oboroženem boju si se samo še kalila, rasla in tudi dorasla in čeprav v nemogočih in nadvse krutih pogojih, si vendar ostala pravi, resnični in veliki človek, ob katerem smo se vsi imeli priložnost učiti. Vedra in polna optimizma, hkrati pa kritična in odločna, si zmogla in premagovala prav vsako težavo.

Bila si v pravem pomenu tovarišica, borka in delavka, ki ni poznala odstopanj, bila si komunist v pravem pomenu besede, ne samo v besedah, marveč predvsem z dejanji.

S svojim osebnim vzgledom v voj-

nem in tudi v času po vojni, ko nisi poznala tudi zasluženega počitka, si se razdajala, gorela v delovnem zanosu in v tem, ob nedokončanih načrtih, tudi izgorela. S takšno življenjsko potjo, ki ti jo je kruta smrt v obliki neozdravljive in muk polne bolezni prelomila, si nas vse zadolžila do te mere, da ti bomo ostali večni dolžniki. Dolžniki dolga, ki ti ga za časa življenja nismo uspeli vrniti. In prav ta občutek dolžnikov je v nas tisto, kar nam ne dovoljuje, da bi te kdajkoli mogli pozabiti.

V nas je in bo ostal tvoj lik mladinke, borke in žene, z njim pa tudi vsa tvoja žrtvovanja in nepoplačljivi prispevek, ki si ga poklonila domovini in nam.

Hvala ti za vse, draga Alenka, kar si storila v svojem prekratku, pa vendar bogatem ter z grenkobo, z bolečinami in s trpljenjem posutim življenjem za nas, z eno samo obljubo, da boš večno ostala v srcih svojih soborcev, da bomo nadaljevali tvoje delo.

HINKO BRATOZ—OKI

FRANC ŠETINC:

IZGNANCI

Pravo presenečenje je bil obisk zgodovinskega gradu, ki je le nekaj kilometrov oddaljen od Walbrzycha. Njegovo ime bi po naše napisali Ksionž, ne vem pa, kako se mu je reklo po nemško. Med izgnanci menda ni nikogar, ki bi bil vedel zanj, saj so ga nacisti že leta 1941 naredili nedostopnega za javnost. Priti v njegovo bližino je pomenilo samomor. Okrog njega so spletli skrivnost, katere cena je bila smrt. Hitler se je namreč odločil, da bo grad spreminil v enega izmed svojih brlogov. Temu cilju je bilo podrejeno vse, tudi umetnine, arhitektura. Globoko pod gradom so gradili skrivnostne hodnike, kazamate. Pri tem je izgubilo življenje veliko jetnikov iz bližnjega koncentracijskega taborišča Gross Rosen.

Grad je v 13. stoletju postavil švidniški knez Bolko I. Pozneje so ga večkrat pregrajevali in dograjevali ter dodajali nove stile. V njem je več kot 400 dvoran in drugih prostorov. V gradu je zanesljivo bival tudi madžarski kralj Matija Korvin v času, ko so njegove čete prodrele v Šlezijo.

Peljali so nas tudi v bližnjo konjušnico, ki vzredi kar lepo število plemenskih konj za izvoz. V njej so nam pokazali bogato zbirko starinskih kočij, komatov in druge jahalne opreme. Obisk smo končali s kratko vožnjo s kočijo po prelepem parku.

Jutraj smo se sešli na vojvodskem partijskem komiteju. Bili so vsi: prvi sekretar Jerzy Grochmalicki, oba sekretarja Danuta Mika in Roman Norbert, vojvoda Antoni Trembulak in drugi. Pogovor smo začeli z razčiščevanjem »zapleta« ob programu. Kakor je Danuta pojasnila sekretarju, so že napovedali, da bomo prišli na proslavo tekstilnega kombinata v Bielawi, zato pa bo težko upoštevati naše želje, da bi obiskali nekatera taborišča.

»Tovariš Šetinc je naš gost,« je dejal prvi sekretar. »Prilagoditi se moramo njegovim željam...«

Uredili smo tako, da smo v program za tisti dan sprejeli še obisk taborišča v Strigau, Hermsdorfu in Betlehemu.

Prvi sekretar nam je predstavil novo, kaka dva meseca staro walbrzyško vojvodstvo. Nekaj čez 700.000 prebivalcev ima, od tega polovico mladih. Razvite so tri gospodarske panoge: industrija, kmetijstvo in turizem.

»Imamo vse razen ladjedelnice,« se je nasmehnil Grochmalicki. »Švidniške vagonne izvažamo tudi v Jugoslavijo. Daleč po svetu

so znani naš porcelan, keramika, kristal, setklo. Izdelujemo stereofonske in kvadrofonske radijske sprejemnike. Posebej cenjeni so naši laneni izdelki. Bogatih zalog naravnih bogastev niti nismo še ocenili. Naši najpomembnejši rekreacijski centri so v Sudetih, okrog Polanice, kamor greste za nekaj dni na oddih tudi vi...«

Nato nam je predstavil Walbrzych, naš stari Waldenburg, v katerem sem prebil

Knjigo Franca Šetince »Iznanci«, ki vsebuje nadaljevanje objavljene odlomke, je izdala Partizanska knjiga.

skoraj dve leti svojega taboriščnega življenja. Pokazalo se je, da je že zdavnaj prerasel svojo staro obliko, kakršna je ostala v našem spominu.

V Walbrzychu so začeli kopati premog že v 15. stoletju. Vsa stoletja nato je bilo rudarstvo edina gospodarska panoga. Zaradi takšne monostrukture je manjkalo delov-

nih mest za ženske in starejše ljudi...

Po vojni so razvijali najprej rudarstvo. Kasneje so obogatili gospodarsko strukturo s tovarno konfekcije in z industrijo porcelana s sodobno tehnologijo. Lani so zgradili tovarno avtomobilskih radijskih sprejemnikov »Safari«, v kateri je našlo delo 4000 ljudi, pretežno žensk.

»Nove koksarne gradimo zunaj mesta,« je nadaljeval prvi sekretar, »da bi tako prispevali k varovanju človeškega okolja. Sedaj imamo še štiri koksarne. S plansko komisijo v Varšavi se dogovarjamo, da bi razvili ob premogu nove možnosti predelave, kot so plin, razne smole itd.«

»Spremembe v gospodarski strukturi našega mesta olajšujejo življenje prebivalstvu, oblastem pa prizadevajo skrb,« je pripomnil eden izmed poljskih tovarišev.

»Gospodarski rezultati letošnjega prvega polletja so najboljši v sedanji petletki...«

Ko sem jih vprašal, kaj je vplivalo na tako ugodno razpoloženje, so odgovorili: dejavnost partije. Letos so zamenjali zadnje partijske izkaznice. Ob zamenjavi so tekle poglobljene razprave o zgodovini in sedanji vlogi partije.

Medtem so poklicali prvega sekretarja k telefonu. Imel je pomemben pogovor z Varšavo. Napovedovali so obisk prosvetnega ministra.

»Kaj smo želeli z zamenjavo partijskih knjižic?« je prvi sekretar ponovil moje vprašanje. »Izboljšati kvaliteto, povečati čut odgovornosti, spremeniti strukturo članstva.«

Doslej so bile članske izkaznice preveč formalne. Odslej bodo vpisali vanje partijski staž, funkcije in odlikovanja. To bo spodbudno vplivalo na članstvo...«

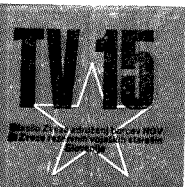
Kako se pripravljamo na sedmi kongres? Z utrjevanjem vpliva partije med ljudmi. Organiziramo srečanja na široki fronti. V šali bi človek dejal, da iščemo skrb. Poskušamo prodreti tudi do najbolj drobnih človeških problemov...«

Na šestem partijskem kongresu so zagotovili ljudem, da se osnovna živila ne bodo podražila. Razliko dotira država. Pomaga si tako, da pogostoma podraži tako imenovane luksuzne predmete.

(se nadaljuje)

Slovenski izgnanci v taborišču Breslau v Šleziji

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije ★ Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERŠEK ★ Novinarji: Neva Mužič, Andrej Skalerič, Milena Štrajnar, Polde Vrbovšek ★ Tajnica uredništva: Mara Okorn ★ Telefon uredništva: 327-780 ★ Uprava in naročniški oddelk »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486 ★ Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din, posamezna številka v prosti prodaji 3 din ★ Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana; Rokopisov in fotografij ne vračamo ★ Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije številka 421/1-72 od 12.4.1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov ★ Tisk in klišej: ČGP »Delo«, Ljubljana, Titova 35